

Dr. John Wilson : zendeling, philanthroop en geleerde

<https://hdl.handle.net/1874/234438>

B

140.

R. JOHN WILSON,

ZENDELING, PHILANTHROOP EN GELEERDE.

UIT HET DUITSCH

DOOR

B. v. D. S.

BIBLIOTHEEK
Nederl.
Zendingvereeniging
Rotterdam.

UBU

Een Brahmaan, zijne goden offerende (Bladz. 29).

UB-ZUID

PKE

630

NIJMEGEN. — P. J. MILBORN.

~~1-9-77~~
Bibliothek
NEERL. ZENDINGSMIDDEL
GEESTGEEST

mm 10826

A 4j

458

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3565 3322

9-109

PREDIKING OP REIS. (Blz. 28.)

EEN HINDOE, REIZENDE IN ZIJN PRACHTWAGEN. (Blz. 77.)

8

PKE 630

DR. JOHN WILSON,

ZENDELING, PHILANTHROOP EN GELEERDE.

UIT HET DUITSCH

DOOR

B. v. D. S.

Met gravures.

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSCHOOI
GEGSTGEEST
NIJMEGEN,
P. J. MILBORN.

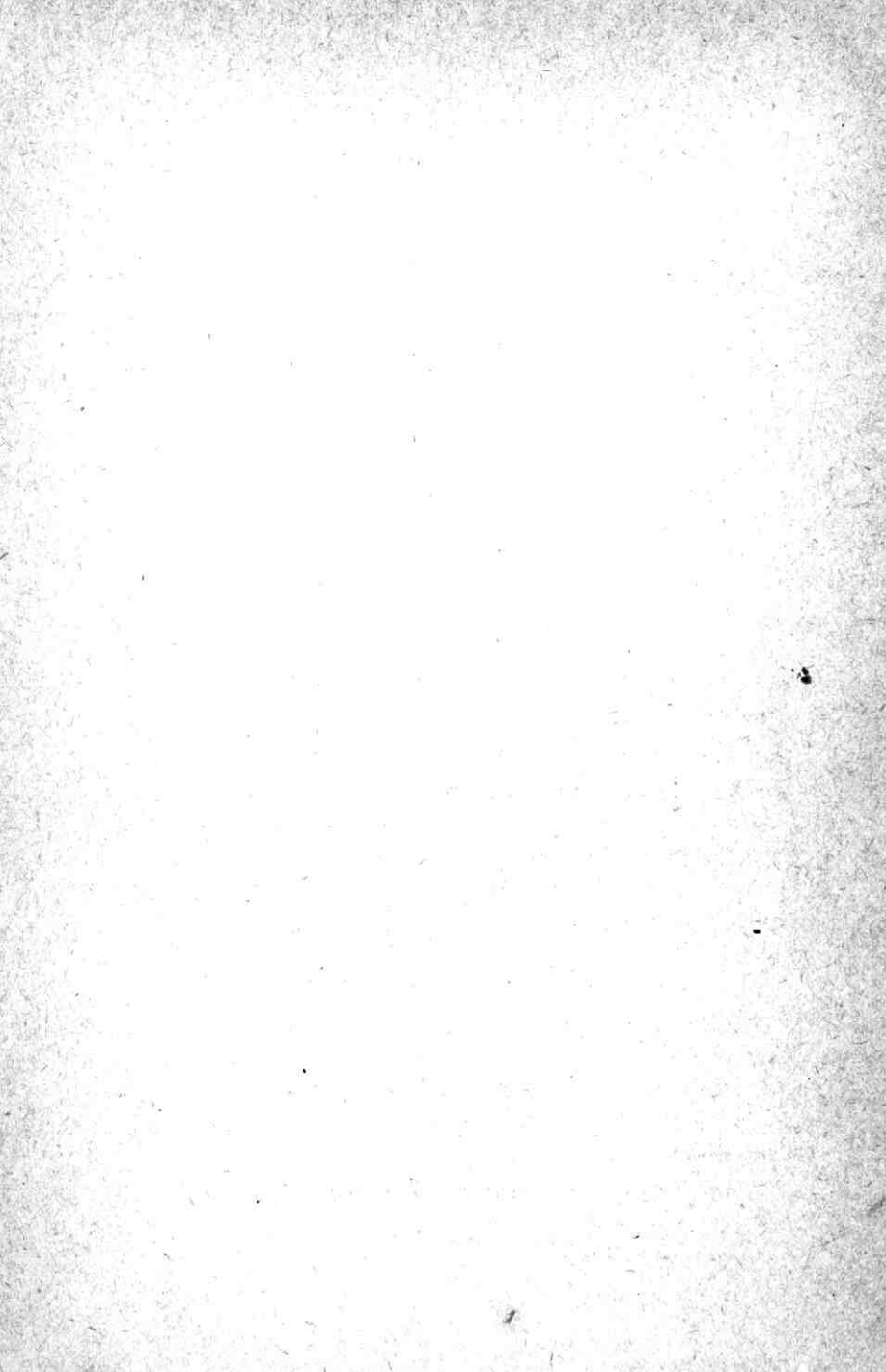
[ca. 1890]

INHOUD.

	Blz.
Dr. John Wilsons leven	1
I. De boerenzoon wordt Zendeling	2
II. Het arbeidsveld van den jeugdigen Zendeling.	12
III. Begin van den arbeid.	17
IV. Onder Brahmanen, Muzelmannen en Joden	22
V. Reisavonturen. Het sterven van mevrouw Wilson	27
VI. Zendelingarbeid onder de Parsis	35
VII. Uitbreiding der zendelingwerkzaamheid.	40
VIII. Ervaringen op het gebied der Oostersche Taal- en Volkenkunde.	50
IX. Door de landen des bijbels naar Schotland	54
X. Wetenschappelijke werkzaamheid; tweede huwelijk; weder in Bombay	63
XI. De groote opstand en zijne gevolgen voor de zending. Stichting der Universiteit te Bombay.	75
XII. Invloed op het maatschappelijk leven der Inlanders. Bouw van een kerk en pastorie	80
XIII. Naar het einde.	86

DR. JOHN WILSONS LEVEN.

nder de menschen, die goede dingen hebben tot stand gebracht, waren er die lang moesten zoeken, eer zij na velerlei dwaling en veelvuldige teleurstelling, den weg vonden, waarin God hen wilde leiden. Doch men telt onder hen ook, die door Gods genade terstond hun levensdoel in 't oog vatten en in wier leven van het begin een eenheid van gedachten en streven heerschte, die aangenaam aandoet, en steeds een onbedriegelijk voortteeken is „van groote dingen.”

Tot deze mannen behoort John Wilson, wiens leven door zijn vriend dr. George Smitt in een lijvig boekdeel is geschilderd. Op het titelblad van dit boek duidt de schrijver zijn held bloot aan als: „Menschenvriend en Geleerde”, doch in het werk zelf laat hij aan zijns vriends zendingsarbeid volle recht wedervaren. Misschien was het uit berekening dat hij dezen titel koos, nl. om de zoodanigen, die *eens zendelings levensbeschrijving* niet zouden lezen,

niet af te schrikken. Wilson zelf zou zulk een diplomatische handelwijze niet licht goedgekeurd hebben. Hij was en bleef steeds een eerlijke *Schot* en een volkomen *zendeling*.

I.

DE BOERENZOON WORDT ZENDELING.

Het is een krachtig geslacht, dat de zuidelijke grensgewesten van Schotland bewoont. De eigenschappen, die men steeds in de Schotten prijst, nl. ondernemingsgeest, scherpzinnigheid en taaie volharding, vindt men hier in verhoogde mate, en men zou een geheele reeks van uitstekende mannen kunnen noemen, wier wieg in het stroomgebied der Tweed heeft gestaan. Daar, in het vlek Lauder, aanschouwde John Wilson den 11den December 1804 het levenslicht. Hij was de eerstgeborene van een zevental kinderen. Zijne ouders waren welgestelde boerenlui, die zich hoofdzakelijk met veeteelt bezighielden, waartoe de uitgestrekte weilanden de bevolking uitlokt.

Van hen erfde John het sterke, gezonde gestel, dat het moorddadig klimaat van Indië in latere jaren zoo goed verdroeg. Zijn overgrootvader stierf 98, zijn grootvader 88, zijn beide ouders overleden 82 jaren oud. Wat hij echter niet aan zijn lichamelijke afstamming maar aan een bijzondere genadegave Gods te danken had, was zijn vroom gemoed, dat zich toen hij nog een knaap was reeds zoodanig openbaarde, dat hij van zijn makkers den schimpnaam van „den dominé” ontving. Zoo zag men hem eens

op een zondagavond, op een boomstam geklommen, tot de huiswaarts keerende lieden prediken. De knaap werd deswege door zijne ouders bestraft, daar zij in de, zich zoo vroeg aankondigende neiging tot het predikambt niets anders zagen dan lichtvaardige scherts, die zich met den ernst van den godsdienst volstrekt niet verdroeg.

Zijne eerste godsdienstige indrukken ontving hij van zijn grootvader. „Toen ik drie jaar oud was,” verhaalt Wilson, „moest ik bij mijn grootvader van vaders zijde slapen. Als ik mij wèl herinner, was hij de eerste die mij eenigszins met God en mijne ziel bekend maakte.

Ik herinner mij den indruk zeer goed, dien zijne leeringen op mijn gemoed maakten; die is bij mij nooit geheel uitgewischt. Nimmer vergeet ik, met welk een innigheid hij zijn avondgodsdienst hield, en evenmin het diep gevoel, waarmede hij bij deze gelegenheden psalm 23 biddende uitsprak, en allermint het slot: „Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen mijn leven lang en ik zal in het huis des Heeren blijven tot in lengte van dagen.” Ik was reeds vroeg van mijne zondigheid overtuigd en geloof, dat de Heer reeds in mijne kindsheid mij zijn heil ontdekte.”

Ook wist John in de school zich de liefde en achting zijner kameraden te verwerven. Een hunner, dr. Fairbairn, schrijft na zijn overlijden van hem: „Ik bezit nog de levendigste herinnering van al mijne schoolmakkers, doch vooral van John Wilson; hij was een bescheiden, vrome, liefderijke knaap, immer gereed den zwakke in bescherming te nemen; niet twistziek of strijdlustig. Hij was, zoo ik meen, de vlijtigste en arbeidzaamste van alle scholieren. Daarbij was hij in hooge mate vertrouwend en wáár. Op zekeren dag waren wij in de uitspanningsuren met een geheele troep gaan visschen. Bij het schoone weder letten wij niet op den tijd en lieten het schooluur voorbijgaan. Nu werd er beraadslaagd, wat wij tot onze verontschuldiging zouden inbrengen: de een

sloeg dit voor, de ander dat. John Wilson brak eensklaps de bespreking af en verklaarde: „Ik zal u zeggen, wat wij zeggen zullen — wij zullen de waarheid spreken,” en hij deed het, toen en zijn gansche leven door!”

Destijds ontwaakte ook in Schotland, evenals op het vaste land, een nieuw leven des geloofs. Toen na den slag bij Waterloo een tijdperk van vrede volgde, was het alsof een geest van vernieuwing het Christendom doorademde: overal traden weer predikers der gerechtigheid op, die getuigenis gaven van de oude waarheid des Evangelies, en op verootmoediging en bekeering aandrongen. Ook in Edinburg, waarheen de 14-jarige knaap zich begaf, ten einde in de godgeleerdheid te studeeren, traden door God gezonden en gezegende mannen op, en Wilson, die te huis reeds het voorrecht had genoten, door een geloovigen leeraar onderwezen te worden, was spoedig in de beweging betrokken.

De cursus aan de universiteit was berekend op acht studiejaren; in de eerste moesten de oude talen, philosophie en natuurwetenschappen beoefend worden, later volgde de godgeleerdheid. Daarbij stond het den studenten vrij, zich tusschenbeide ook buiten af bezig te houden, en wanneer zij maar het opgegeven werk inleverden, werd deze tijd ook tot den studietijd gerekend. Wilson maakte van deze vergunning gebruik. Eerst werd hij onderwijzer aan de school te Horndale en deed hier praktische bekwaamheid en ervaring op, die hem later in Indië, waar hij de leiding van hogere en lagere scholen op zich moest nemen, zeer te stade kwam. Van grooter beteekenis nog werd voor hem de betrekking van huisonderwijzer in 't gezin van dr. Cormack, predikant te Now. Hier moest hij de kinderen des huizes en die van den neef des huisvaders, den overste Rose, onderwijzen. Deze kinderen waren in Indië geboren en spraken de taal van hun geboorteland vaardig. Ofschoon eerst 16 jaren oud, dacht de ernstige jongeling reeds over de zending. Het lezen der berichten van het Bijbelgenootschap

hadden hiertoe de eerste aanleiding gegeven. In de pastorie richtten zich zijne gedachten op een bepaald doel nl. Indië.

De oorlogsberichten uit de verre koloniën, de tijdingen van Lord Hastings zegepralen, van de uitkomsten van den administratieven arbeid van twee Schotten, met name Malkolm en den gouverneur Munro, werden met belangstelling in de pastorie ontvangen. Daarenboven verkeerde de familie met generaal Walker en hield later, toen hij stadhouder van St.-Hélène was geworden, briefwisseling met hem, — den man, die langen tijd als beambte van den inlandschen staat Baroda, een veelbeteekenenden invloed op Engelsch-Indië had uitgeoefend, door bv. het dooden van jonge meisjes onder de Radsjpoeten tegen te gaan enz. De gesprekken, die zich uit deze betrekking ontsponnen, deden allengs bij Wilson het besluit rijpen, als Evangelieprediker naar Indië te gaan. Inmiddels zette hij zijne studiën met allen ijver voort. Destijds waren de leerstoelen voor de Grieksche taal en de philosophie slecht bezet en Wilson trok weinig voordeel van de lezingen. Daarentegen deed hij veel kennis op van het Latijn, het Hebreeuwsch en inzonderheid van de natuurwetenschappen. Ook in lateren tijd verdiepte hij naast den Bijbel zich het liefst in het boek der natuur en zijne geleerdheid op 't gebied der natuurlijke historie, stelde scherpe wapenen in den strijd tegen de in Indië heerschende godsdienststelsels te zijner beschikking. Voor de theologische vakken waren er in dien tijd slechts zwakke leerkrachten. Hierin kwam eerst verbetering, nadat Wilson de universiteit had verlaten. De professoren waren voor 't meerendeel tevens predikant, doch niet van de beste soort, en het moest den studenten wel zwaar vallen, onder zulke leermeesters goede vorderingen te maken. Doch Wilson had een anderen onderwijzer, den Geest van boven, die aan zijne ziel arbeidde om een uitverkoren werktuig van hem te maken.

Laat het volgende, uit zijn dagboek overgeschreven, ons een blik doen slaan in zijn innerlijk leven.

„11 December 1824. Heden heb ik mijn 20^e levensjaar volbracht. God leere mij de vluchtige oogenblikken mijns levens wel te besteden. Met een duren prijs, nl. het bloed van Christus, gekocht zijnde, wil ik mij geheel naar geest, ziel en lichaam wijden aan de roeping, Gods roem aan de zondige menschenkinderen, mijne broederen, te verkondigen.” (Gelijk eens Oberlin, de rijkgezegende prediker van het Steendal, reeds als student zich geheel aan den Heer wijdde, deed ook Wilson dit als jongeling. Het blad, waarop hij deze zijne gelofte nederschreef, bestaat nog, en hij heeft haar zijn gansche leven, tot in zijn grijzen ouderdom gehouden.)

„Donderdag den 16 Dec. De dienstboden in de pastorie vroegen mij verlof, mijn stichtelijk avonduurtje te mogen deelen. Ik gaf hun daartoe de vrijheid, in de hoop, dat zij er onder Gods zegen voordeel van zullen trekken.”

„Vrijdag 24. Heden had ik een stichtelijk gesprek met Alexander Kelly, den schaapherder van Lauder. Ik moest mij verwonderen over zijne kennis en zijn diepen blik in geloofszaken. In het avondgebed had ik een lieflijke gemeenschap met God.”

„Dinsdag 28. Het verblijdde mij, van de groote vorderingen des geloofs te vernemen uit de maandelijks verschijnende uittreksels der Correspondentie van het Britsch en buitenlandsch Bijbelgenootschap. Welke wonderbare gevolgen heeft onder de levenwekkende beademing van den Geest Gods het eenvoudige lezen van Gods Woord! Zedelijke wonderen bevestigen dagelijks de waarheid van het Christelijk geloof.”

„Vrijdag 31. Met dezen dag eindigt een jaar. Kan ik voor den Heer verschijnen en tot Hem zeggen: Handel met mij naar mijne werken in het afgelopen jaar? Neen, mijn geweten veroordeelt mij. Het zegt mij dat ik in mij zelve arm, ellendig blind, en naakt ben. Het herinnert mij dat een groot deel van dit jaar, dat nu weder ten einde spoedt, in Satans dienst is doorgebracht,

daar ik dikwijls mijn eigen lust opvolgde, mijne booze natuur den tengel gaf en mijn eigen verderf zocht."

„Donderdag 16 Januari 1825. Ik gevoelde mij heden namiddag ternedergeslagen, daar ik in den loop van dezen dag niet veel omgang met God had. Moge ik mij altijd ongelukkig gevoelen, wanneer ik den Heer niet steeds voor oogen heb! Moge ik er immer naar staan, het licht van zijn vriendelijk aangezicht te zien, want wanneer het mij bestraalt, voel ik mij rijk en verkwikt. Had ik aan aardsch geluk naar wensch, het zou toch mijn gemoed niet verheugen, noch mijne ziel kunnen sterken. Moge ik hongeren en dorsten naar de gerechtigheid en verzadigd worden met de groote goederen van Gods koninkrijk."

„Woensdag 26. De driemaandelijksche vergadering van de hulp-vereeniging van het Bijbelgenootschap te Now was heden niet druk bezocht. Toen ik in de jongstverloopen dagen daarvoor collecteerde, ontmoette ik velen die dit werk goedkeuren, doch voor 't meeren-deel niet geneigd waren, het met middelen te ondersteunen, schoon zij deze toch als hun pond hebben ontvangen, waarvan zij den Heer, den Gever aller goede en volmaakte giften, rekenschap schuldig zijn. Intusschen herinner ik mij eene oude vrouw, die mij zeide, dat zij liever zelf naar 't lichaam wilde omkomen, dan nalaten bij te dragen tot het heerlijke werk der verbreiding van het woord Gods op aarde."

„Vrijdag 28. Ik begon heden den Zendbrief van Paulus aan de Romeinen in het Grieksch te lezen. Hoe ontzettend is de toestand dergenen die de Heer in hun eigen wegen laat wandelen! Hoe afschuwelijk zijn de gevoelens en neigingen, welke het bedorven gemoed van den mensch pleegt te voeden! O, dat mijne ziel geheel en al van alle boosheid gereinigd worde!"

„Zaterdag 6 Febr. 1821. Heden bezocht ik mijne waarde ouders en verwanten te Lauder. Ik deelde hun mijn voornemen mede, mij spoedig bij het Schotsche Zendelingsgenootschap aan

te bieden als candidaat-zending, maar o, welk eene uitbarsting der teedere liefde mijner waarde moeder. Nimmer zal ik vergeten wat heden avond plaatsgreep.

Zij verzekerde mij, dat het scheiden voor haar smartelijker zou zijn dan mij door den dood te verliezen. Toen ik hare tranen zag vloeien, riep ik tot God, dat Hij haar mocht troosten en de zaak tot een einde mocht brengen, dat hem verheerlijkt en tot ons best strekt. Ik vermaande mijne moeder, de zaak in 's Heeren handen over te geven, en verzekerde haar, dat ik haar niet zou verlaten, tenzij de Heer den weg voor mij effende, doch voor het oogenblik achtte ik mij geroepen, het genootschap mijn dienst aan te bieden. Zij omarmde mij en scheen kalmer te zijn. Mijn vader liet zich niet veel over de zaak uit, doch scheen in diepe gedachten verzonken.

In den loop van den avond kwam mij het woord voor den geest: „Wie zijn leven liefheeft, die zal het verliezen, en wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig,” en dit weerhield mij iets te beloven, waardoor ik mogelijk van mijn voornemen zou moeten afzien. Heere, die aller menschen harten in uw hand hebt en ze neigt naar uw welbehagen, verleen mijne ouders de genade, dat zij in 't geloof aan uw woord en beloften mij onvoorwaardelijk in alle opzichten te uwer beschikking stellen, en moge ik U gewillig in alles gehoorzamen ter eere van Christus, amen.”

Wilson verloor geen tijd; 21 jaar oud, meldde hij zich bij het Bestuur van 't Zendinggenootschap aan, en in November 1825 werd hij in het seminarium opgenomen. Zijn theologische studiën zouden eerst over drie jaren volbracht zijn en gedurende dezen tijd woonde hij in bij den Secretaris van het genootschap W. Brown. Met deze daad van zelfovergave was zijn ijver echter nog niet bevredigd. Hij stichtte onder de studenten eene *Zendelingsvereeniging*, waarvan meer dan de helft der 120 theologen lid werden; een rijk gezegende vereeniging, die tot aankweeking van belangstelling en

liefde voor de zending van groote beteekenis werd, vele degelijke zendelingen leverde en de kerkelijke verwarring, gedurende welke de Vrije Kerk zich van de Staatskerk afscheidde (1843), overleefde. De drie eerste jaren was Wilson de ziel der vereeniging; uit Indië onderhield hij nog steeds briefwisseling met haar en, toen hij in 1870 zijn laatste bezoek bracht aan Schotland, was het hem een waar genoegen, in de oude zalen der Universiteit, een voordracht te houden voor de studenten, leden van de Vereeniging der Vrije Kerk, zoowel als voor die der Vereeniging, behoorende tot de Staatskerk. Hij stichtte een bibliotheek en stelde zich in schriftelijke betrekking met de groote zendelingsgenootschappen, om zijn vrienden altijd de jongste berichten te kunnen doen toekomen. Daarbij was hij wat zijn kerkelijke inzichten betrof volstrekt niet enghartig; de voortdurende verdeeldheden in de Kerk keurde hij in zijn vaderland reeds af, en daarbuiten in de heidenwereld berokkendende hem nog veel grievender smart; immers hij was overtuigd, dat de zending niet ten bate van de eene of andere kerk mocht gedreven worden, maar dat men met vereenigde krachten behoorde te arbeiden tot uitbreiding der gemeente Gods. Ook met de pendiende hij de zaak, die hij met zoo vurigen ijver had aangevat; o. a. gaf hij in 1828 een levensbeschrijving van John Elliot, den apostel der Indianen, in 't licht. Een woord van dezen man werd hem een maatstaf voor zijn gansche leven als zending: „Zij, die als predikers voor de Indianen willen optreden, moeten meer leeren dan degenen, die voor beschaafde Christenen prediken; want de eersten komen met vele spitsvondige vragen, tot wier beantwoording alleen een uitgebreide kennis in staat stelt. Zonder deze kan men hen niet onderwijzen; meer dan Indiaansche onwetendheid verblindt dezulken, die geleerdheid als de vijandin des geloofs beschouwen.”

Daar Wilson niet voornemens was in dienst van een kerk te treden, deden zich eenige bezwaren op ten opzichte van zijn ordening; zij werden echter weldra opgeheven en zoo stond hij dan gereed zich in

het strijdperk te begeven, rijk aan innerlijk leven, rijk ook aan kennis en wetenschap. In den laatsten tijd had hij nog voorlezingen over ontleed-, wondheekunde en praktische geneeskunst bijgewoond. Van zijne medestudenten nam hij afscheid met eene toespraak, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Het werk der Zending is moeielijk, zegt men. Doch de tijd is voorts kort, wij worden welhaast bevrijd van al onze angsten, bekommernissen en teleurstellingen; en wanneer wij met Christus lijden, zullen wij ook eenmaal met hem heerschen. Aan het werk der Zending zijn groote moeilijkheden verbonden! — Zalige geesten van Elliot, Brainard, Fisk en Hall! berouwt het u, dat gij om Christus' wil het laud uwer vaderen, uwer jeugd verliet, om onder een vreemden hemel te arbeiden? Neen! betuigt gij door de blijdschap, waarmede gij arbeiddet; door de beschaamdheid die u overstelpte, wanneer gij uw werk overzaagt, omdat het niet met meer ijver en zelfverloochening was verricht; en als gij in het donkere dal van de schaduwen des doods afdaaldet, dacht ge aan uwe zorgen noch offers, maar aan zonde en genade. Sinds gij onder de heerlijke schare der geloofsgetuigen werdt opgenomen, hebt gij het gewicht van uwe roeping nog veel duidelijker erkend en gevoeld, en uw getuigenis daaromtrent is, dat alleen de eeuwigheid hare draagkracht kan openbaren. Gij beseft, dat dit de roem van het lied van Mozes en des Lams is, dat het gezongen wordt door menschen uit alle geslachten, talen, volken en natiën; en, werd het u veroorloofd weder tot de aarde af te dalen, zoo zoudt gij, als de engel in de Openbaring, over de aarde vliegen om allen die daarop wonen, het Evangelie te prediken. Laten wij in oprechtheid en ootmoed des harten spreken: Uwe beloften zijn voor ons, o God! en wij willen U prijzen!”

Toen Wilson zoo sprak, had hij nauwelijks de jongelingsjaren achter den rug; doch zijn besluit was niet genomen in de opgewondenheid van jeugdige geestdrift, maar bij het heldere besef van al

wat er aan verbonden zou zijn. Hem bleef nog over eene levensgezellin te zoeken en hij vond die in Margaretha Bayne, een juweel niet slechts op zichzelf, maar ook voor de zending. Zij was uit een vrome predikantsfamilie gesproten en had te Aberdeen velerlei kennis opgedaan, die in den regel het vrouwelijk geslacht vreemd blijft: met het meeste gemak kon zij de geloofsleeringen der Hindoes in hunnen samenhang voordragen, leerde zij de talen van de westkust van Indië, en stichtte en leidde daar de eerste meisjesscholen, daarbij maakte zij schoone verzen, en bleef niettemin een huisvrouw en moeder vol liefderijke toewijding. Den 12den Augustus werd de echt gesloten en reeds den 30sten begaf het jeugdige paar zich te Newhaven scheep, om te Portsmouth op de *Sesostria*, een schip der Oostindische Compagnie, over te gaan, dat hen nader tot het vergelegen bestemmingsoord zou voeren. De kapitein was lastig, de passagiers hadden geen begrip van Wilsons zendelingsijver; doch de bescheiden vroomheid droeg ook aan boord van het schip hare vrucht. De reisgenooten legden al spoedig achting voor den jongen man aan den dag, en toen men de linie passeerde, behandelden de matrozen hem zelfs met verschooning. Omtrent de aankomst in Indië leest men in Wilsons dagboek:

„Den 1 Febr. (1829) dook kaap Comorin, het zuidelijkste punt van Indië, voor ons op, en mijne gevoelens waren van zeer ernstigen aard. Wanneer ik aan den tegenwoordigen toestand van het land dacht en aan mijne, daarmede in verband staande voornemens, gevoelde ik mij tot den troon der genade gedreven. Mijn lieve Margaretha en ik, wij vereenigden ons in het gebed, en smeekten dat God ons bekwamen mocht voor al wat ons te doen stond en tevens onze zielen sterken; dat Hij steeds het licht zijns aanschijns over ons verheffen, ons voornemens, gevoelens, gedachten en krachten schenken mocht, welke aan het heilige werk dat wij ondernamen bevorderlijk zouden zijn; dat Hij ons bekrachtigde tot vervulling der belofte door ons afgelegd; dat Hij ons vrucht mocht schen-

ken in de bekeering van zondaren en eenmaal het genadeloon, dat dengenen is toegezegd, welke er „velen rechtvaardigden.” Het was Zondag, zoodat de aard van den dag met onze afzondering overeenstemde; wij hadden reden, God te danken voor de zaligheid die wij smaakten. De gewaarwordingen onzer harten lieten zich niet uitdrukken door den klaagtoon van den psalmist: „Hoe zullen wij een lied des Heeren zingen in een vreemd land?” — maar veeleer door het blijmoedig slot: „Van de einden der aarde zal ik U aanroepen, want mijn hart is overstelpt.”

Hij voeren nog 13 dagen langs de kusten van Malabar, Canara en Concan. Het land is zeer bergachtig en toch zeer verschillende van mijn geboorteland Schotland. De steden hebben een ellendig aanzien, doch zijn zeer volkrijk. Wij kwamen den 14den Februari in den avond te Bombay aan en den volgenden morgen kwam de heer Laurin, een der predikanten van de Schotsche Kerk, met een boot om ons aan land te halen.

II.

HET ARBEIDSVELD VAN DEN JEUGDIGEN ZENDELING.

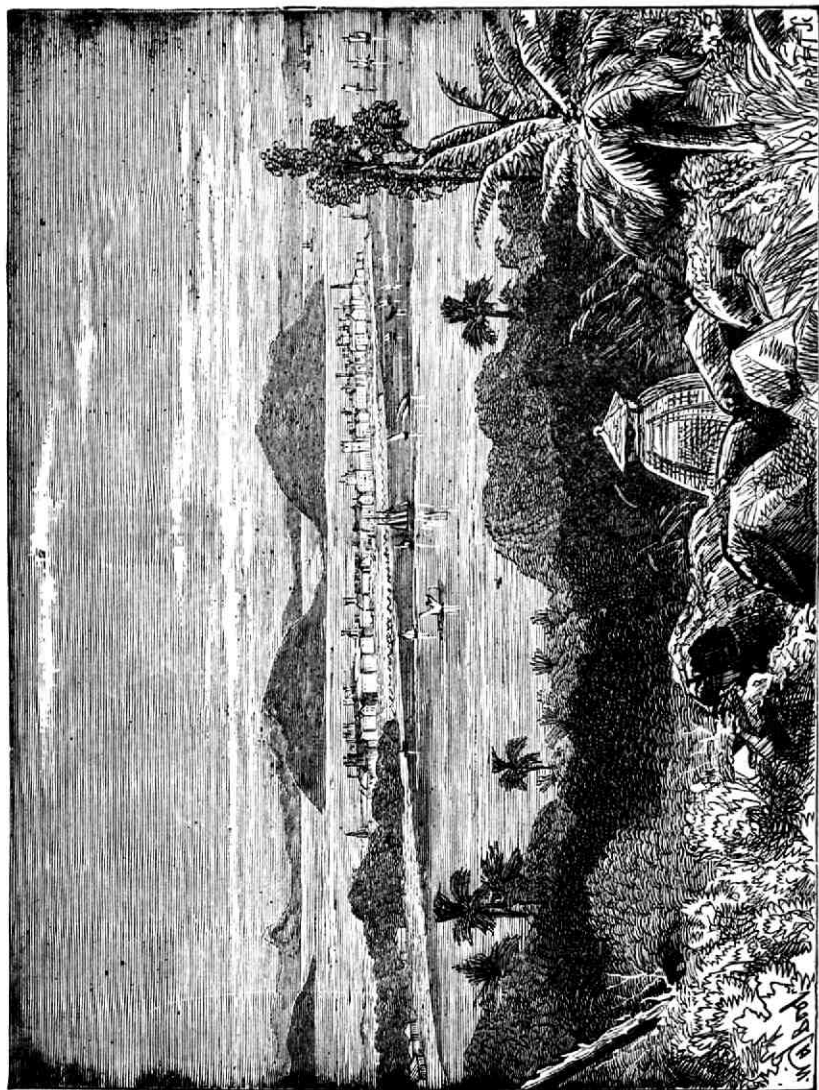
Mans moeten wij een blik werpen op het arbeidsveld, dat Wilson zich zag aangewezen. Men heeft Bombay niet ten onrechte met Tyrus en Alexandrië vergeleken. Op de westkust van Voor-Indië gelegen, biedt het voor de handelsschepen een veilige haven aan, de rijkdommen van den wereldhandel worden daar uitgevoerd. De vlucht die deze stad nam was buitengewoon.

Toen de Portugeezen haar in 1668 aan de Engelsche O. C. afstonden, was het een onbeduidende plaats met ongeveer 5000 inwoners; toen Wilson er aankwam, telde zij 250,000, toen hij stierf 650,000 zielen. Door verdragen en veroveringen kwam allengs de geheele kust onder de heerschappij der Engelschen, die hun best deden, de welvaart des lands te bevorderen, vooral door het aanleggen van katoenplantages en door industrie. Men moet met roem gewagen van de verdiensten van verscheiden stadhouders; juist voor den tijd van Wilsons aankomst waren het Mountstuart Elphinstone 1819—1827) en John Malkolm (1827—1831). Aan den laatste werd Wilson voorgesteld.

En hoedanig was de zedelijke, en geestelijke toestand der groote stad en van het uitgestrekte land dat onder haren invloed stond, wat was er voor beschaving en vooral voor evangelisatie gedaan? Angstig vermeed de O. I. C. het, de heidensche vooroordeelen der Hindoes te kwetsen, en daarom beperkte zij den zendingarbeid. Wat zij deed, bepaalde zich hoofdzakelijk tot schoolopvoeding en dat wel over 't geheel in heidenschen zin.

In 1718 had men eene inrichting geopend, waarin blanke kinderen en kleurlingen, verweesden en verwaarloosden werden opgenomen. Tot 1807 bestond zij bloot van de openbare liefdadigheid. Eerst in dit jaar besloot de Compagnie haar met regeeringsmiddelen te ondersteunen.

In het jaar 1813 regelde het Parlement den kerkelijken toestand in Indië; er werd een bisschop, alsmede aarts-diakenen en kapelaans, benoemd en 10,000 pond sterling jaarlijks beschikbaar gesteld tot verbreiding der wetenschap. In 1815 werd er eene vereeniging tot onderwijs van inboorlingen opgericht en deze opende, door de Regeering ondersteund, eenige scholen. Terstond nadat Elphinstone het stadhouderschap had aanvaard, stelde zij zich een ander doel voor oogen: de uitgave van schoolboeken in de landstaal en in 1840 werd zij officiëel als een soort

GEZICHT OP BOMBAY. (Blz. 13.)

school-autoriteit erkend. Door majoor Jewis werd een dochter-vereeniging in 't leven geroepen, die zuidelijk Concan tot haar arbeidsveld koos, en toen Poena Engelsch werd, opende de heer Chaplin daar een College voor het Sanskriet, dat terstond met een inkomen van 35000 ropijen in het jaar beschonken werd, zijnde de rente van een kapitaal, door de heidensche regeering van Dekan voor de opvoeding van Brahmanen uitgezet. Ondanks deze rijke dotatie geraakte de inrichting niet tot bloei, want zij was op oostersche leest geschoeid, terwijl elke Europeesche methode was uitgesloten.

Men wilde de inboorlingen niet afschrikken en het onderwijs was daarom geheel naar hunne vooroordeelen gefatsoeneerd; alleen brahmaansche wetenschap werd geleeraard, al het Europeesche streng vermeden. Zoo heerschten in deze school de polytheïstische Veda's en de pantheïstische Vedanta-philosophie met onbeperkt gezag. Men liet uitsluitend Brahmanen toe en de schooltaal was het Sanskriet; — alles onder Christelijke (?) heerschappij! Beter slaagde de voornaamste school der vereeniging in Bombay; zij bestaat nog heden als regeeringshoogeschool.

Toen Elphinstone Bombay verliet, hadden de inlanders voor een kapitaal van 21000 pond ingeteekend, waarvan de renten volgens hun uitdrukkelijken wensch zouden gebruikt worden tot bezoldiging van Europeesche leermeesters, „totdat de gelukkige tijd zou aanbreken, dat inlanders het leeraarsambt zouden kunnen bekleeden.” Hun wensch, betreffende de aanstelling van Europeanen tot onderwijzers, bleef echter tot 1835 on vervuld. In dit jaar namen in Bombay slechts 1026 van de 210,000 inwoners deel aan het onderwijs en in de geheele provincie maar 5018 meer. Het oude stelsel ging te niet en Wilson brak de baan voor een nieuw. Zijn doel was de christelijke wetenschap, naar de nieuwere, westersche methodes in de taal van Indië onderwezen, ingang te doen vinden. De Parlementsakte van 1833 gaf aan zijn streven meer

speelruimte dan hij tot hiertoe had gehad. „Tot 1835 geleek Bombay een wit blad; daarop heeft Wilson spoedig letters vol licht en leven geschreven, die nimmer zijn verbleekt.”

De zending kon tot dezen tijd nauwelijks op eenige vrucht wijzen. Amerikaansche zendelingen waren de eerste Protestanten, die sinds 1813 het oude, lang afgebroken werk der Nestorianen weder opvatten.

Aan hen had Wilson — en dit erkende hij met lof — een voortreffelijke vertaling van het Nieuwe Testament in de taal der Mahratten te danken. In dezen arbeid waren zij de opvolgers geweest van de zendelingen in Sirampoer, wier uitgave in 1811 het licht zag; voorts had dr. Drummond een spraakleer en een woordenboek van de Goedsjerati- en Mahratta-taal uitgegeven (1808) en in 1810 volgden de spraakleer en het woordenboek van dr. Carrey. Ook de Portugeesche katholieke zendelingen hadden verscheiden boeken in de landstaal uitgegeven.

De Amerikaansche zendelingen waren in 1812 door de Regeering uit Calcoetta verdreven. Twee hunner, Hall en Nott, staken toen over naar Bombay. De vreesachtige Stadhouder ried hun dit af, met het oog op de inlanders.

Intusschen overreedde men hen, de Parlementsakte af te wachten, waarbij de Oostindische aangelegenheden in 1813 geregeld werden. Het Londensch Zendelingsgenootschap herhaalde in 1815 te Soerate en later te Belgaoem de proefneming tot vestiging van een station, wat in 1807 mislukt was. Het Kerkelijk Zendelingsgenootschap begon in 1802 op de westkust van Indië het werk, dat voor Afrika zoo goede vrucht heeft opgeleverd, en in 1822 noopte de uitbreiding van het Britsche gebied ook het Schotsche Zendelingsgenootschap, dat sinds 1796 in Afrika arbeidde, haren eersten zendeling, Donald Micheld, naar Bombay te zenden; verscheiden anderen volgden hem, eindelijk ook Robert Nesbit, Wilsons vriend uit Edinburg. Uit vrees, de Brahmanen te ergeren, verbood de

overheid de eerste Schotsche zendelingen, zich te Poena neer te zetten, dat eerst kortelings Engelsch geworden was. Zelfs werd een inlander, die in de Ghats Amerikaansche traktaten verspreidde, in hechtenis genomen en verwijderd. Dus waren de Schotten beperkt tot Bombay en den omtrek. De vruchten van hun arbeid waren schaarsch en de overgang van een Hindoe tot het Christendom was zeldzaam en niet te vertrouwen, zoodat van wel slagen geen sprake kon zijn. De eerste bekeerling (1823) liep eenige weken na zijn doop van den nachtmaalsdisch, als de heer Hall het brood brak, weg, onder den uitroep: „Nee, ik wil mijne kaste (stand) toch niet verliezen!”

Wat de maatschappelijke verhoudingen te Bombay betreft, zij waren dezelfde als in andere koloniën. De blanke bevolking bestond voor de eene helft uit beambten en kooplui, voor de andere uit avonturiers, die in het moederland tevergeefs het geluk hadden nagejaagd en het ook hier in deze verre streken niet vonden. Een dagbladschrijver, die in 1873 te Bombay zijne herinneringen uitgaf, teekent den toenmaligen toestand niet zeer schoon:

„De Maatschappij op dit onaanzienlijke, kleine eiland — zegt hij — had een zeer hoogen dunk van zichzelf, doch was inderdaad zeer onbeduidend. Zij bestond hoofdzakelijk uit potsierlijke voorname lui, welke gasterijen gaven, en uit arme lieden, die er aan deelnamen....

Doch het voor de maag opgedishte was bijna evenzoo smakeloos als het onderhoud. Niets kan laffer zijn dan het gezwets der gasten, tenzij een schandaleuze geschiedenis, de eere eener vrouw of de eerlijkheid van een beambte rakende, het gesprek een beetje peperde. Er was bijna geen gelegenheid om te dansen, waar de thermometer bestendig 80—100° Fahrenheit aanwees en groot gebrek aan dames heerschte. Een onschuldige discussie met een rechtsgeleerde of een officier van den koninklijken staf, die over Engelsche aangelegenheden kon spreken, of een billartpartijtje in het oude hotel of

in het casino der officieren waren behalve de boeken de eenige genoegens voor de lieden in het presidentschap, die eenige beschaving bezaten en zich verledigden om te denken."

Men kan zich voorstellen, dat zulke toestanden onder de Europeanen in eene heidensche stad niet bevorderlijk zijn konden aan de Zending, en dat voor alle dingen juist hierin verbetering moest komen. Wat Wilson in den loop van 40 jaar in dit opzicht heeft gedaan, behoort tot de rijkste vrucht zijns levens.

III.

BEGIN VAN DEN ARBEID.

Wilson was nu op de plaats zijner bestemming, midden onder de Heidenen, gloeiende van ijver om hun het Evangelie te verkondigen. Reeds den eersten Zondag na zijne aankomst had hij in de zendingkerk in het Engelsch gepredikt; doch om de heidenen te kunnen bereiken, moest hij eerst hunne taal leeren kennen en dat deed hij nu met zulk een toewijding, dat zijne vrienden bezorgd werden voor zijne gezondheid. Eerst had hij zich te Bankote en daarop te Harni teruggetrokken om de taal der Mahratten te leeren en reeds den 18 Augustus begon hij met de Hindoes gesprekken aan te knopen en den 27 September predikte hij voor het eerst in de volkstaal; een korte zomer was voor hem voldoende geweest om er vaardigheid in te verkrijgen. Sedert dit oogenblik was hij onverpoosd werkzaam; volgens zijne aanteeeningen ging er geen dag voorbij, dat hij niet nu eens in het

Engelsch, dan weder in het Mahrattisch predikte, in de huizen zoowel als op de straten, of hij bezocht de scholen of was op reis in 't belang der Zending. Zoo doortrok hij Concan, de streek ten zuiden van Bombay. Tegen het einde van November keerde hij naar de hoofdstad terug, waar voortaan zijn ijver in den dienst zijns Heeren een uitgebreid arbeidsveld en veelvuldige werkzaamheden vond. Dagelijks predikte hij het Evangelie voor de heidenen, 's Zondags buitendien voor de matrozen in de haven en voor de Europeanen in de Schotsche kerk.

Tot Kerstmis woonde hij bij den kapelaan Laurin, daarna in zijn eigen huis in het fort. Den 28 Januari schrijft hij in zijn dagboek: „Des Zondags predik ik voor eene vergadering van 40—50 inlanders. Het zijn bijna voor de helft dienstboden, door hunne heeren gezonden om onderwezen te worden. De overigen komen voor 't meerendeel uit nieuwsgierigheid of om tijdelijk belang. Christus zelf predikte en leerde dezulken, die hem slechts volgden, omdat zij van de brooden hadden gegeten. Bij gelegenheid treed ik op in de Schotsche kerk en om de drie weken predik ik aan boord van een der schepen in de haven. Ik houd geregeld godsdienstoefening in de Mahrattische taal en geef in mijn eigen huis 's morgens om 9 uur eene korte verklaring van een schriftuurplaats. Mijn gehoor wisselt, doch menigmaal wordt ik bemoedigd. 's Namiddags om 4 uur ga ik de straat op om de blijde boodschap des heils bekend te maken Dinsdags en 's Vrijdags predik ik bij inlanders in huis.

Ofschoon met vele moeilijkheden gepaard gaande, verschaft mijn arbeid bij deze gelegenheden mij groote voldoening. Wanneer de vuile Schastra 's en de godsdienstige legenden aan het volk worden voorgelezen, ben ik te gelijker tijd op mijn post. Wegens de gebrekkige luchtverversching in de huizen is de zaak niet zonder gevaar. 's Zaterdagavonds vergader ik met de Joden. Ik ben met Bombay als zendingstation zeer tevreden, en wanneer ik denk

dat de deur mij hier zoo wijd geopend is, dan beef ik soms vanwege mijne zwakheid. De wezenlijke moeilijkheden van een zendeling zijn het Christenvolk weinig bekend. Er is veel geloof, moed, erbarming, wijsheid, volharding en gebedskracht noodig om ze te boven te komen. Kan er leven komen in deze dorre doodsbeenderen? is de vraag, die zich telkens aan mij opdringt, wanneer ik de boodschap des heils breng. De houding mijner toehoorders getuigt van trots, domheid, bijgeloof, onverschilligheid. Mijne prediking verwekt toorn en dwaasheid.

Mijn heengaan geeft de lieden gelegenheid hunne booze lusten den tengel te vieren. Kom ik terug, zoo vind ik nauwelijks meer dan afkeer. Wel is waar gaat het niet altijd zoo en menigmaal zijn de arme Hindoes oplettend en nadenkend; doch over 't algemeen mag men wel vragen: „Wie is tot deze dingen bekwaam?”

Zijne prediking verschilde voor 't overige van die der meeste zendelingen van zijn tijd. Terwijl dezen de nietigheid van den afgodendienst trachtten in 't licht te stellen, verwachtte hij meer vrucht van de eenvoudige belijdenis van het Evangelie.

In het begin van het jaar 1831 besloot hij tot het doen van een beteekenisvollen stap; hij stichtte namelijk den 4 Februari met acht gedoopte heidenen eene gemeente naar presbyteriaansche wijze ingericht en vierde met haar den 6^{en} daaraanvolgende het H. Avondmaal. Dit was een eenigszins eigenmachtige handeling.

Tot dien tijd waren alle bekeerden (hun getal was 42) in het gemeenschappelijke register der kapelaans te Bombay ingeschreven, zij maakten eene gemeente uit, die, over het geheele zending-gebied verspreid was. Hieruit knipte Wilson zich nu eene gemeente, wier herder en leeraar hij alleen was. Zijne collega's in Indië hadden daar niets tegen, wel echter het Zendelingsgenootschap in het vaderland. Het beschouwde zijne zendboden als zijne beampten en zich zelve als de gemachtigde van al degenen die iets voor de zending gaven. De geest van onafhankelijkheid, die zich in Wil-

sons gedrag openbaarde, maakte een onaangename indruk, en eerst mettertijd leerde men zich daarnaar voegen. Daarenboven was het niet het eenige lichaam, dat de zending in Indië behartigde, de Kerk van Schotland had eveneens hare boden derwaarts gezonden (Duff, Ewart en Mackay in Calcoetta) en kort na de stichting der gemeente van Wilson, werd ook de zending te Bombay door de Schotsche Algemeene Synode officiëel erkend.

Van den beginne had Wilson zijn aandacht op de scholen gevestigd, en hij vond in zijne vrouw, die hij, helaas! slechts zes jaren mocht behouden, een zeer verstandige hulpe. Ofschoon reeds lijdende, had zij drie meisjesscholen gesticht, waarvan zij de onderwijzeressen minstens eenmaal per week bij zich ontving, om hun de noodige wenken te geven, terwijl zij persoonlijk opzicht hield, zooveel hare gezondheid maar toeliet. Hij zelf had twee jongensscholen geopend, die hij naar Schotsch model inrichtte. In het eerst had hij, ten gevolge der al te sterke concurrentie van de instellingen der Vereeniging voor Onderwijs van Inboorlingen in Indië, maar weinige leerlingen. Hij liet zich intusschen niet afschrikken noch ontmoedigen, maar ging hopende op een betere toekomst zeer bescheiden op den ingeslagen weg voort. Reeds in Maart 1832 breidde hij den kring zijner scholen uit, daar er onder zijn invloed een Engelsche school in 't leven werd geroepen, die reeds in het eerste jaar 415 Hindoes en 3 Parsis trok.

Hier moest voor alles gezorgd worden, voor onderwijzers zoowel als voor schoolboeken. Van hare geboorte af trad het Christelijk karakter der instelling op den voorgrond; zoo werd b.v. een prijs van 60 gld. uitgelooft voor het beste werk „over het geestelijk bestaan van God.” De methode, die Wilson te Bombay toepaste, verschilde geheel en al van die, welke Duff in Calcoetta volgde. Deze legde het gewicht op de Engelsche taal, gene op die des lands; dit verhinderde echter niet dat beiden 'elkander meer en meer naderden en oprechte vrienden werden. (Toch bleef

er altijd een zekere naijver tusschen beide mannen bestaan).

Al deze werkzaamheden putten intusschen de ondernemingskracht van den ijverigen man niet uit; ondanks de dagelijksche openbare voordrachten, de zorgen voor de scholen, de correspondentie met de zendingvrienden in het vaderland, een aangroeiend gezin (hem waren 4 kinderen geschonken) en de wankelende gezondheid zijner vrouw, vond hij nog tijd voor litterarischen arbeid. Hij richtte de „*Oriental Christian Spectator*” op, het oudste Christelijk tijdschrift in Indië, waarvoor hij, sinds het verscheen, steeds belangrijke bijdragen leverde. Hierover schrijft hij dd. 13 Nov. 1830: De Spectator wordt heinde en ver in Indië gelezen en ik heb grond te hopen, dat er veel goeds door gesticht zal worden, daar zij degelijke kennis omtrent de gewichtigste onderwerpen verspreidt. Ik hoop, dat het op deze wijze zal gelukken, het monsterachtige stelsel van boosheid, dat Hindoe-godsdienst heet, te ontsluieren en de dienaren des Heilands zodoende gesteund zullen worden in de verkondiging des Evangelies. In het November-nommer zult ge een kort artikel van mijne hand vinden over de vertaling van theologische uitdrukkingen in 't Sanskriet en 't Mahrattisch.

Ik stel mij voor de behandeling van dit onderwerp voort te zetten en zoodanige aantekeningen op de Indische bijbelvertalingen te maken, die tot verbetering kunnen strekken. Het volgende artikel is van den heer Law, een burgerlijk beambte, die een buitengewone taalkennis bezit. Hij is door ons op onze reis naar Indië tot ernstiger gedachten gebracht. Hij heeft onlangs een maand bij ons doorgebracht en zijn geloof heeft ons zeer gesticht.

„Door de genade des hemelschen Vaders breidt zich onze invloed op de Europeanen, vooral op degenen die tot de hoogere standen behooren, steeds uit.”

IV.

ONDER BRAHMANEN, MUZELMANNEN EN
JODEN.

Bij zijne veelvuldige taalstudiën was het Wilson niet te doen om den roem van een taalgeleerde, hoewel hij dien ook in niet geringe mate verworven heeft, maar om de grondige navorsching van de godsdienstbronnen der Hindoes. Van het begin reeds brak hij met den ouden sleur, en ging hij volgens een nieuw, rijpelijk overwogen plan het heidendom in zijn eigen sterkten aangrijpen. Hij schrijft daarover in een brief in 1831: „De zaken gaan, dacht ik, al te rustig voort; ik zie maar weinig van hetgeen in de Handelingen der Apostelen wordt vermeld, dat het wereldrond bewogen werd enz. Men bad, men leerde in de school, men predikte, doch men beproefde niet op de geheele bevolking van eene stad of provincie in te werken. Maar kalm en rustig, dat was de leus. Ik dacht aan de tijden, dat Paulus op den Areopagus stond. Ik dacht aan de dagen van een Luther, Knox, Calvijn en begon in te zien, dat zij het doel juist hadden getroffen. Zij predikten onverschrokken, in 't openbaar en in de huizen, onversaagd in gevaar, onder allerlei moeilijkheden, voor hoog en laag, rijk en arm, jong en oud, en — ik besloot te doen als zij. Ik daagde dienvolgens Hindoes, Parsis en Brahmanen tot den strijd uit. De eersten vochten voornamelijk met de tong, de laatsten met de pen. De ontsteltenis was groot, en, ik vernam dat nu honderden in plaats van ettelijke tientallen het Evangelie hoorden. Tegenwoordig voer ik een tijdschriften-oorlog met Parsis en Mahomedanen.”

Reeds in 1830 had Wilson een openbaar twistgesprek met de Hindoes aangekondigd. Rama Tsjandra, een bekeerde Brahmaan, was van Bankote naar Bombay gekomen, om aan de lieden van zijn kaste de verklaring te geven, waarom hij den doop had begeerd. De geleerde Laksjman trad tegen hem op. Rama Tsjandra wenschte een openbaar onderhoud en de Pandit nam den voorslag aan. Een Amerikaansch zendeling en Wilson woonden het gesprek bij, dat plaats vond onder het voorzitterschap van den heer Webb, een hoog staatsbeambte. Er verschenen vele toehoorders, waaronder meer dan honderd Brahmanen waren. Wilson opende de debatten, die in de Mahratta-taal gevoerd werden, terwijl hij het nut van een gedachtenwisseling met betrekking tot geloofs-zaken in 't licht stelde. Hij vermaande de strijders, alles in liefde te doen, en de toehoorders, afstand te doen van hunne vooroordeelen, en kwam op tegen de bewering, dat God verscheiden godsdiensten had geopenbaard, door de tegenwerping te maken, dat, wanneer God de Vader aller menschen is, Hij geen, elkander tegensprekende geboden voor zijne kinderen heeft kunnen geven. Den eersten dag spraken alleen Laksjman en Rama Tsjandra. De drie volgende dagen bepleitte Wilson zelf de zaak van het Evangelie, terwijl een Hindoe, Nirbhaja Rama en ook Kisoendas, advocaat bij 't opperste gerechtshof, den Indischen godsdienst verdedigden.

De Brahmanen werden in 't nauw gebracht. Men weet, hoe spitsvondig de Hindoes zijn zoowel in het verdedigen van hun eigen leerstellingen, als in 't bestrijden van die hunner tegenpartij. Het was een zegepraal voor de Zending, dat zij beschaamd werden; een gedrukt verslag van het dispuut werd twee maal uitgegeven en snel verspreid. Daarin werd gehandeld over drie vraagstukken: het wezen Gods, de verhouding van de zedelijkheid tot den godsdienst, en de oorsprong zoowel als de verzoe-nig der zonde. De Brahmanen wilden echter de schande van de

neerlaag niet lang dragen en in de lente van 1831 nam een zekere Mora Bhatta Dandekara de handschoen, door Wilson den Hindoes toegeworpen, weer op. Zijne aanhangers brachten hem op een wagen ter bestemder plaatse; hij zelf was met bloemkransen getooid. De gesprekken duurden zes avonden, en ook ditmaal bracht Wilson zijn tegenpartij tot zwijgen. Volgens overeenkomst moesten de Hindoes het bericht hiervan openbaar maken; doch Bhatta wendde voor, dat hij geen aantekeningen had gemaakt en liet eene verhandeling drukken onder den titel: *Onderzoek van den Hindoe-godsdienst*, waarin hij tot weerlegging uitnoodigde. Wilson beantwoordde dit met zijn uitstekende „*Weerlegging van den Hindoe-godsdienst*”, waarvan in 1834 een omgewerkte uitgave verscheen. Beide drukken vonden tal van lezers. Zelfs ontving Wilson vele brieven van inlanders, die verzekerden, dat hun geloof aan den godsdienst hunner vaderen aan het wankelen was gebracht, en door overzetting in andere Indische talen werd het werk ver boven verwachting verspreid.

Terzelfder tijd vond Wilson zich genoopt, op dezelfde wijze den godsdienst der Parsis aan te tasten; ja ook met de Mahomedanen werd hij in een strijd gewikkeld, dien hij met even veel ridderlijkheid en frischheid van geest ten einde bracht. De hadsji Mohammed Hasjim van Ispahan had hem uitgedaagd, de zedeloosheid en het bedrog, waarvan de Christenen den profeet beschuldigen, te bewijzen. Het gold vooral de veelwijverij en de echtscheiding, en de strijd werd van de zijde van den Muzelman met weinig tact gevoerd. Nadat er in dagbladen verscheiden brieven gewisseld waren, gaf Wilson een geschrift in het licht: *Antwoord op Hadsji Mohammed Hasjims Verdediging van den Islam*, dat, wat grondigheid en scherpzinnigheid van gedachten betreft, eene waardige plaats inneemt naast zijn geschrift over den Hindoe-godsdienst. In October 1838 kon Wilson den eersten Mahomedaan doopen. Het was een fakir (bedelmonnik), wiens

bekeering een buitengewone opschudding teweegbracht. Op dezen volgde een geleerde Molla (wetverklaarder), die gedurende den strijd de trotschste tegenstander van het Evangelie was geweest en nu ootmoedig om opneming in de Christelijke gemeente verzocht.

Van het begin had Wilson veel belang gesteld in de inlandsche Joden te Concan. Volgens hunne mededeelingen waren, 1600 jaar geleden, zeven mannen en zeven vrouwen, na schipbreuk te hebben geleden, op de Indische kust geland en hunne nakomelingen, die voor een Mahomedaansche secte werden gehouden, hadden er een verblijfplaats en bescherming gevonden. Zij noemen zich „Kinderen Israels,” willen geen Joden heeten en nemen de vaderlijke inzettingen streng in acht. Op het platteland zijn het vlijtige landbouwers; te Bombay vindt men ze als handwerkslieden, kramers of schrijvers. Zij onderscheiden zich zoowel van de zwarte Joden uit Cochin, die uit Arabië afkomstig zijn, als van de blanke uit dezelfde streek, die waarschijnlijk eerst na de Jodenvervolgingen in Spanje daarheen de wijk hebben genomen. Wilson wenschte ook deze leden van het oude Bondsvolk met het Evangelie bekend te maken. Onder de 1300 kinderen, die in 1836 zijne scholen bezochten, waren 200 „B'ne Israel,” knapen en meisjes. Voor dezen in de eerste plaats gaf hij een Hebreeuwisch-Mahrattische spraakkunst in 't licht.

Destijds was er te Bombay eene zeldzame persoonlijkheid aangekomen nl. Joseph Wolff, de bekende proseliet en reizende prediker.

Uit Midden-Azië komende, betrad hij op zekeren dag het Indisch grondgebied, doch meer als een derwisch dan als een Christelijk prediker. Te Simla, waar hij lord W. Bentinek ontmoette, had hij de Europeesche manieren weer aangenomen en was over Madras en Goa naar Bombay getrokken.

Wilson liet hem alle inrichtingen van de Zending zien; hij

zelf hield openbare voordrachten en liet zich ook tot de „B'ne Israël" leiden. Eens bezocht hij met Wilson een beroemd heilige. Deze lag in den zonneschijn op de straat, de nagels van zijne vingers waren in zijn vleesch gegroeid en hij droeg een vogel-nest op zijn hoofd. Wolff vroeg hem: „Hoe kan men tot kennis geraken?" —

„Vraag mij niet", antwoordde de heilige, „zie mij aan; ik ben God." — „Gij zult ter helle varen met uw taal," sprak Wolff ontroerd: Deze was voor het overige zelf in de oogen zijner geloofsgenooten, een niet minder vreemd verschijnsel dan de arme Hindoe-heilige het voor hem was.

Lady Bentinck had veel moeite, haren gemaal te overtuigen, dat Wolff geen waanzinnige, maar een geestdrijver was; en Wolff had er vrede mee. „Ik verblijd mij," schrijft hij aan zijne beschermster, „dat ik een geestdrijver, of, zooals de Perzische Soefi's zeggen, *dronken van de liefde Gods* ben."

In hetzelfde jaar kwamen twee andere zwervende zendelingen door Bombay; Anthony Groves van Exeter en Francis William Newman. De eerste had zijn gansche vermogen prijsgegeven om het woord: „Vergadert u geen schatten op de aarde," en was over Petersburg in 1831 naar Bagdad gereisd, waar hij eene zending had begonnen, die echter ten gevolge van eene reeks van land-plagen weer te niet ging. In 1833 bezocht hij Indië, om met Duff en Wilson een onderhoud te hebben, met wie hij het echter niet eens kon worden. Hij was namelijk van meening, dat geen zending langer dan vijf jaar op dezelfde plaats mocht vertoeven, opdat het Evangelie voor het einde nog aan de gansche wereld mocht worden gepredikt. Fr. W. Newman was de jongere broeder van den bekenden Tractariaan J. W. Newman, die later Katholiek is geworden. Hij was bij den heer Groves te Bagdad gekomen in de hoop, de Mahomedanen tot het Arianisme te bekeeren en dat minder door prediking dan wel door het voorbeeld van Christelijk leven, zooals

EEN INDISCHE BOETELING. (Blz. 26.)

dat door een Christen-kolonie, waarvan hij droomde, zou worden geopenbaard. Na verloop van twee jaren keerde hij naar Engeland terug, waar hij de aanhangers van het Tractarianismus in twist en tweespalt vond en van meening werd, dat van een verdeeld Christendom geen zendingarbeid kon uitgaan.

Voor Wilson strekten deze bezoeken tot verheldering zijner inzichten met betrekking tot de Zending, evenals de verhandelingen der *Vereeniging van Zendingen te Bombay*, waarin hij zelf b.v. over de wetten der Hindoes ten opzichte van eigendoms- en erfrecht, over echt en echtscheiding bij de bekeerden, over bestrijding van het kasten-wezen enz. referaten voordroeg. Daarbij leerden de zendelingen elkander persoonlijk kennen en de geest van waarachtige catholiciteit, zooals Wilson dien reeds uit Schotland had meegebracht, werd onder hen aangekweekt en gevoed.

V.

REISAVONTUREN.

HET STERVEN VAN MEVROUW WILSON.

„De zendelingen hebben het met *menschen* te doen,” zoo luidt een uitspraak van dr. Chalmers, die Wilson dikwijls herhaalde. De kennis van de menschen, in wier midden hij wegens roeping en naar keuze verkeerde, scheen hem te recht een noodzakelijk vereischte voor een gezegende werkzaamheid. Hij wilde geen kamergeleerde zijn, noch een hoofdzakelijk bespiegeld leven leiden; een zending in den vollen zin des woords wenschte hij te wezen, wel vertrouwd met den bodem dien hij

te bearbeiten had. „Zoo trad hij frisch het leven door,” en maakte jaarlijks eene reis naar Oosten, Zuiden of Noorden in het hart van Indië, naar Goa en de hoven der Radsjpoeten, tot hij boeren en vorsten, zich zelf kwellende asceten, priesterlijke Brahmanen en trotsche Maulwi's beter kende, dan eenig regeerings-beambte ver in 't rond.

Zulke reizen waren destijds (1830—'40) niet zoo gemakkelijk als thans, nu er spoor- en straatwegen bestaan, en men op zoovele plaatsen openbare logementen vindt. Destijds was een behoorlijk ingericht posthuis of een geschikte pleisterplaats nog een zeldzaamheid. Op deze reizen was Wilson in velerlei opzicht werkzaam. Hij nam de natuur en de menschen waar, hij predikte, sprak en ondervraagde dag aan dag; hij onderhield briefwisseling met Bombay, om allerlei vragen van zendelingen, beampten en geleerden te beantwoorden. Altijd had hij eenige boeken of manuscripten bij zich over de plantenkunde, aardkunde en de politieke toestanden van de landen die hij bereisde, en verrijkte gestadig zijne talrijke natuurhistorische en oudheidkundige verzamelingen. Hij reisde zelden alleen, en zijn veelvoudige kennis en zijn onuitputtelijken humor maakten hem tot een allerprettigsten reisgezel. Hij zelf smaakte daarbij een veelsoortig genot en vond op deze wijze lichamelijke en geestelijke ontspanning en verkwikking.

De eerste reis ondernam hij in 't midden van Januari 1831 in gezelschap van den anglikaanschen zendeling Farrar; zij bezochten Nazik, een heilige stad der Brahmanen, gelegen aan den bovenloop van de Godavery.

Hij werd hier destijds met steenen begroet, en toen hij 40 jaar later voor korten tijd van Indië afscheid nam, richtten de voornaamste burgers dezer stad een zeer vleierend adres van dankbetuiging aan hem.

De tweede reis had de rotstempels van Elora ten doel. Hierbij kwam hij herhaaldelijk in aanraking met Dsjaina's. Toen eens een

Brahmaan getuige was, hoe Wilson met deze lieden sprak, liep hij, in drift ontstoken, weg en zeide: „Het zou goed zijn, wanneer gij tegenover geleerden uwe meeningen uitkraamdet; onwetenden zult gij zonder twijfel overtuigen.” Wilson sprak zijne hoop uit, dat de vertoornde man waarheid profeteerde. Te Toka kwamen zij in het huis van een rijken Brahmaan, waar zij eene aanzienlijke vergadering aantroffen. Zij mochten hiervoor in 't kort de hoofdfacten en waarheden des Evangelies voordragen alsmede de bedenkingen der Christenen tegen het Hindoeïsme. Al wat tegen hunne redenen ingebracht werd, was de opmerking, dat de Europeanen zelf den afgodendienst ondersteunden: August Brookes was te Benares openlijk tot het Hindoeïsme overgegaan; de Oostindische Compagnie verleende rijke bijdragen tot het bouwen van tempels; de groote Sahib, de Gouverneur Elphinstone, had geld uitgedeeld onder de Brahmanen en aan de afgoden een geschenk gegeven van 120 gld.; de collecteurs hadden de gewoonte, Brahmaansche regensmakers aan te stellen enz.

Wilson kon niets anders doen, dan de hoop uitspreken, dat de tijd weldra mocht aanbreken, dat gezonder ideeën bij de Europeanen de bovenhand mochten verkrijgen.

In den rotstempel te Elora hadden hij en zijn reisgezel Mitchell dertig inlanders tot toehoorders. „De stichters van dit wondervolle gebouw hebben gewis een gebeurtenis van dezen aard niet voorzien. Wij zijn waarschijnlijk de eersten geweest, die hier den wil Gods bekend maakten. Eenige onzer toehoorders wezen ons naar de prachtige gewelven en de wonderbare beelden rondom ons, als waren dit de werken van Gods eigen hand; wij echter toonden hun de sporen van de metselwerktuigen, de talloze teekenen van verval en bepaalden hen bij de dwaasheid en het godonteerende der beelden. Wij vestigden hunne aandacht op „Dien, die daar zit boven den kloot der aarde, bij wien hare bewoners zijn als sprinkhanen, die den hemel uitbreidt als een

kleed en welfde als eene tent;" wij vermaanden hen „hunne oogen naar boven te slaan en te zien, wie al deze dingen geschapen heeft en ze alle bij name roept, dat er geen enkele van gemist wordt." Zij konden niets tegen ons inbrengen; doch waarschijnlijk hadden zij ons nauwelijks verlaten, of zij logenstraffen metterdaad, al wat zij ons hadden toegestemd."

„Te Dsjalna predikten wij voor een menigte tierende toehoorders, en deelden vele boeken uit, die gretig werden aangenomen. Een daarvan, *Aanmerkingen over het Mahomedanisme*, werd door eenige Engelsche officieren aan den kommandeerenden overste getoond, en deze werd zoo angstig, dat hij bevel gaf geen exemplaren meer te laten uitreiken; ja, hij liet verscheiden dezer boekjes ophalen en verbranden, waarna hij de verspreiding ten strengste verbood."

Had Wilson tot hiertoe ridderlijk gestreden met heidenen en Mahomedanen, te Goa kreeg hij het met Roomsche priesters te doen. Menig twistpunt werd in het Latijn tusschen hen verhandeld en hij schonk hun bijbels en andere boeken. Zij waren voor 't overige zeer vriendelijk jegens hem en veroorloofden hem de talrijke kerken, kloosters en bibliotheken der Portugeesche nederzetting te bezichtigen. Na een kort oponthoud voerde zijn weg hem weder tot de heidenen. Laten wij hier nog kortelijk verslag geven van een bezoek, dat hij bij een inlandsch vorst aflegde.

„25 Febr. 1834. 's Namiddags om twee uur kwamen er twee Sirdars met 40 soldaten om ons in het paleis te brengen.

De straten, waar wij doortrokken, waren zoo met menschen opgepropt, dat het scheen alsof de koning van Engeland er doortrok. Wij waren verlegen met al de eerbewijzingen, die men ons aandeed. Toen wij in het paleis kwamen, werden wij door een der opperste Sirdars ontvangen. Men leidde ons daarop naar een ruim vertrek, dat wij, volgens heerschend gebruik, blootsvoets binnentraden. Eenige honderden mannen, benevens alle Sirdars,

vormden op den grond zittende een geheele omheining. Wij werden uitgenoodigd om bij den koninklijken haard neer te hurken. Toen de Radja binnenkwam, groette hij ons beleefd en verzocht ons te gaan zitten. Na eenige gemeenplaatsen vestigden wij zijne aandacht op de Heilige Schrift en gaven hem een overzicht van den inhoud. Ik bood hem daarbij een fraai gebonden Nieuw Testament aan, alsmede mijne „*Weerlegging van het Hindoeïsme*,” eenige evangeliën van Mattheüs, in zijde gebonden, alsmede eenige exemplaren van de *Weerlegging* en andere boeken voor zijne Sirdars; dit geschenk beviel hem wel. Ik verhaalde hem de bekeering van Engeland en zeide, dat Engeland zijn macht en grootheid aan het boek te danken had, waarvan hij een exemplaar had ontvangen. De heer Mitchell beval hem het onderwijs van zijn volk aan”

Reeds bij het begin van de reis was Wilson aan een aanval van roovers gelukkig ontsnapt, en het einde daarvan werd door een Goddelijke bewaring gekenmerkt. „Wij verlieten — zoo verhaalt hij — Nagotana even voor zonsondergang. Onderweg ondervond ik een wonderbare bewaring, waarvoor ik den Vader aller genade innigen dank verschuldigd ben. Ik bemerkte, dat de heer Mitchell onder het rijden door een bosch plotseling zijn paard deed stilstaan; ik meende hem te hulp te komen en wilde mijn paard omwenden, toen ik ongeveer zes ellen voor mij een reusachtigen tijger zag. In plaats van door te gaan, kwam het monster springend op mijn paard af. Ik schreeuwde zoo luid ik kon om het verschrikt te maken — en tot mijn blijdschap zag ik het eenigszins terugdeinzen, ik galoppeerde nu zoo snel mogelijk naar den heer Mitchell en de vier of vijf inlanders, die bij hem waren, en bereikte hen gelukkig.

Wij doorreden nu de plaats waar ik de onverwachte ontmoeting had gehad, doch vonden van den vijand geen spoor meer.”

Een milddadig vriend schonk kort daarna aan Wilson een landhuis in het Mahablesjwar-gebergte. Bij het klimmen zijner jaren

vonden Wilson en zijne zendeling-broeders daar gedurende de schoolvacantiën in het heetste van Mei en Juni een aangenaam toevluchtsoord. Dit zijn woonhuis werd dan het middelpunt van ijverige werkzaamheid, hier werden verachterde correspondentiën weder bijgebracht, voor den kleinen uitgelezen kring van Europeanen, die zich om hem verzamelden, voordrachten gehouden, en nog allerlei dingen gedaan, die juist niet voor ontspannende bezigheden konden gelden.

Door de bovenvermelde reizen was Wilson met de oostelijke en zuidelijke streken van het presidentschap Bombay bekend geworden; nu moesten de noordelijk gelegen contreien doorvorscht worden. Daar waren het de drie, nog niet door de Engelschen geannexeerde staten Baroda, Katiawar en Katsj, met hunne rijke katoenplantages, met hunne bevolking van Parsis en Dsjains en met hunne merkwaardige afgodstempels, die hem aantrokken. In de laatste weken van 1834 begaf hij zich op weg in gezelschap van zijne vrouw — die echter te Soerate terugkeerde — en zijn vriend, dr. Smyttan, een beambte, ditmaal niet te paard, maar, ter wille van zijne vrouw, per bescheiden éénspan, zooals destijds onder de inlanders algemeen gebruikelijk was. Te Damán kocht hij op een publieke veiling een manuscript in vijf deelen, dat al de heilige schriften der Parsis in de oorspronkelijke taal, benevens de vertaling er van met commentaar in de Goedsjerati-taal bevatte. Te Soerate moest hij tot zijn smart opnieuw ervaren, dat de Oostind. Comp. de afgodendienst in de hand werkte. De hoofdtempel der vuuraanbidders was met hare medewerking gebouwd: de nieuwe-maanfeesten der Mahomedanen werden met kanonschoten aangekondigd en jaarlijks werd er 2400 gulden uitgekeerd ten behoeve van hunnen eeredienst. De overste en de Britsche rechter te Soerate wierpen aan het einde van den regentijd het offer van kokosnoten volgens landsgebruik zelf in zee enz. enz. Te Baroda werd Wilson bij den Vorst ten gehoor ontvangen. De minister

werd geroepen en tusschen hem en den zendeling ontspon zich een godsdienstig gesprek, waaraan wij hier het een en ander ontleenen. De minister verklaarde, dat Jezus, gelijk Rama en Krisjna, wel een incarnatie Gods zou zijn, die van God de gave had ontvangen om zalig te maken, die aan hem geloofden. Wilson voerde daartegen aan, dat Rama noch Krisjna incarnaties Gods konden zijn, aangezien zij zich aan groote zonden schuldig maakten.

De Minister. Beweer toch niet, dat de slecht schijnende daden onzer Goden zonden zijn; God kan doen wat Hij wil, en wie zal Hem ter verantwoording dagen?

Wilson. God is niemand rekenschap schuldig, doch Hij handelt immer naar zijn wezen en dit is heilig.

De Minister. God kan zondigen, want Hij is de oorsprong der zonde.

Wilson. Laster niet!

De Minister. Dit is geen lastering; waar komt de zonde uit voort, als God er niet de oorsprong van is?

Wilson. Uit het schepsel.

De Minister. God, in de gestalte van een mensch, is baarblijkelijk zwak. Stel u de Godheid voor als een boom, dan zijn de menschen de bladeren van den boom. Nu zijn de bladeren onderscheiden van de takken, den stam en den wortel; zoo zijn ook de menschen niet de Godheid zelve.

Wilson. Ik beweer daarentegen, dat de menschen in geen deele, deelen der Godheid zijn; hunne zwakheid, onwetendheid, zonden, smarten enz. bewijzen zulks. Zij zijn bloot schepselen, het werk, maar niet deelen der Godheid.

De Minister. Wat is de schepping anders dan eene ontplooiing der Godheid?

Wilson. Zij is door het woord en de macht Gods in 't aanzijn geroepen; ik kan mij geen oogenblik een God denken, die zich ontplooit en weer samentrekt.

Zoo ging het voort, als in een tweegevecht van geoefende kampioenen, tot de Vorst een einde maakte aan het gesprek. Wilson bood hem een fraai gebonden Testament aan, dat hij wel voor het oogenblik van de hand wees, doch later liet opvragen. Hij had het bij de openbare audiëntie niet kunnen aannemen, om niet den schijn op zich te laden, als neigde hij tot het Christendom.

Te Palitana bezocht Wilson den berg met de beroemde Boeddhistische tempels, na de rotstempels van Elora de schoonste van Indië. Het binnentreden werd hem slechts veroorloofd op voorwaarde, dat hij zijn lederen tegen stoffen schoeisel verwisselde. Hij vond echter verkeerd, zelfs op deze wijze aan de Boeddhistische vooroordeelen voet te geven.

„Hoevele dierenlevens,” vroeg hij op deze reis aan een Boeddhist, „bevat een pond water?” — „Ontelbare.” — „Hoevele levens bezit een jonge os?” — „Welnu, dan verwoest gij duizenden levens, terwijl de Mahomedaansche slager er maar één doodt.”

(Men moet weten, dat het verstoren van leven de grootste zonde is bij de Boeddhisten.)

Te Dsjoenagar onderhield hij zich tot na middernacht met geleerde Hindoes en Muzelmannen, en bezocht den drie uren van de stad gelegen heuvel, waar in een granietrots het, tot dien tijd nog niet ontcijferde, Asoka-schrift ingegrift is. Wilson vergeleek er eenige oude Sanskriet-alphabets mede, die hij meegebracht had en kon tot zijn blijdschap en die der aanwezige Brahmanen werkelijk eenige woorden lezen.

Toen Wilson van deze reis terugkwam, vond hij zijne vrouw in bedenkelijken toestand. Den 8sten April schreef zij aan haar in Schotland vertoevend zoontje den laatsten brief en zeide daarin: „Nu ben ik bereid om te sterven;” zij leefde evenwel nog 10 dagen, tot zij Zondagmorgen den 19den April (1835) in vrede ontsliep. Tot het laatste was zij in hare gedachten met hare Marattha-

meisjes bezig, en even voor haar dood hoorde men haar zeggen: „Het vooruitzicht van te sterven is zoet!” Haar man stichtte haar eenigen tijd na haar benengaan een gedenkteeken, door haar leven naar waarheid te schetsen in een boek, dat sinds verscheiden drukken heeft beleefd.

VI.

ZENDINGARBEID ONDER DE PARSIS.

Dat Wilsons verdiensten ten opzichte van de navorsching der Indische talen en godsdiensten in het vaderland op prijs gesteld werden, bleek wel, toen in 1836 de Universiteit van Edinburg hem vereerde met den titel van doctor in de theologie. Hij zelf zag in die onderscheiding echter bovenal een aansporing tot nieuwen ijver en vlijt zoowel als tot meerderen ootmoed en trouw.

Aan nieuwe werkzaamheden ontbrak het hem nooit. Zoo begon hij nu weer zich het lot der Parsis aan te trekken. Dit belangwekkend volkje, dat ten getale van 70,000 vooral in Britsch-Indië leeft, is in het jaar 717 na Chr. naar het Indische schiereiland verhuisd, toen de kalif Omar hen uit Perzië had verdreven. Tot hiertoe had men nog weinig werk gemaakt van hun taal (Zend) en godsdienstleer; het beste en betrouwbaarste daaromtrent was te vinden in de werken van een Franschman uit het laatst der vorige eeuw. Daar wel het derde deel van dezen stam in Bombay woonde en hier gedeeltelijk hoog in aanzien stond, had Wilson ruimschoots gelegenheid, er kennis mee te maken. Zoo vinden we in een zijner rapporten aan het Schotsche Zendingen-genootschap (21 Juli 1831) de eerste aankondigingen van

een strijd, die weldra fel zou ontbranden. „Ik hield gedurende de laatste zestien weken elken Woensdagavond eene lezing over stelselmatige godgeleerdheid. Mijne toehoorders, Europeanen zoowel als inlanders, waren zeer talrijk. In tien voorlezingen behandelde ik de natuurlijke openbaring; in twee betoogde ik de mogelijkheid en noodzakelijkheid eener bovennatuurlijke openbaring. Thans houd ik mij bezig met de vraag, waar eene zoodanige mag te vinden zijn, en vier avonden wijdde ik aan de toetsing der aanspraken van den godsdienst der Parsis. Men heeft mij dringend uitgenoodigd, mijne aanmerkingen dienbetreffende in druk te geven. . . . Ik hoop, zoo God wil, aan dit verlangen mijner vrienden te voldoen, en ben bezig een werk gereed te maken, dat den hoofdzakelijken inhoud van de heilige boeken der Parsis zal bevatten, alsmede een overzicht van de geschiedenis van hunnen godsdienst en een beschrijving hunner zeden en gewoonten.” Voor dat dit werk gereed was, schreef Wilson een uittreksel uit een geschiedenis van den Parsischen godsdienstoorlog en dit gaf aanleiding tot een scherp pennestryd in de dagbladen of tijdschriften, terwijl de godsdienstige overheid der Parsis er zich in mengde. De heidensche geleerden kwamen zoover, dat zij toegaven, dat Ormuzd en Ahriman slechts personificatiën waren van de beide beginselen van goed en kwaad en beweerden, een geheime leer te bezitten, die zij aan geen onwetenden meedeelden. Zij riepen den zendeling op trotschen toon toe: „Wat de bekeering van een Parsis betreft, gij behoeft er zelfs niet van te droomen; een Parsi-kind, dat nog in de wieg ligt, gelooft reeds vast aan den eerwaardigen Zoroaster.” Wilson antwoordde: „Het is waar, de bekeering van een Parsi is voor mij een te moeilijke zaak, de bekeering van een mensch in 't algemeen gaat mijne macht te boven; doch zij is niet te moeilijk voor den Geest van God. Mijne roeping is het, het ware geloof te verkondigen, te verdedigen en aan te bevelen; het is Gods zaak den zegen te schenken.”

En dit vertrouwen is niet beschaamd. De strijd duurde verscheiden jaren, doch in 1837 meldden zich drie jonge Parsi: Dsjandsjibai Naurodsji, Hormasdsji Pestondsji en Framdsji Bahmandsji aan, om den heiligen Doop. Dit veroorzaakte onder de vuuraanbidders een vreeselijke opschudding. Een der drie had nog niet den leeftijd van 17 jaar bereikt en volgens de heerschende wetten verloor een bekeerling van zoo jeugdigen leeftijd al zijne erfrechten. Dit gaf aanleiding tot een rechtzaak, waarbij Wilson de burgerlijke en godsdienstige rechten van inlanders boven de 16 jaar verdedigde. De Parsis hielden hunne kinderen van de zendelingscholen terug en beproefden een eigen school op te richten; een tijdlang werden Wilsons scholen slechts door een gering getal scholieren bezocht; allengs herstelden zij zich echter en waren ten slotte bloeiender dan ooit te voren. Ja, men beproefde den doop der drie jongelingen met geweld te beletten. Wilson schrijft daarover onder dagteekening van 7 Mei 1839:

„Toen het gerucht van afval van Zoroaster zich onder de inlanders verbreidde, begonnen de wolken zich samen te pakken. Onze eerste zorg was natuurlijk voor de persoonlijke veiligheid onzer kinderen in het geloof, en wij vereenigden ons in het gebed, dat God hen voor alle gevaren mocht behoeden. Des avonds van 18 April waren zij alle drie bij mij in het zendelingshuis tot stichtelijke oefeningen, en Hormasdsji en Framdsji zeiden bij het henen-gaan tot mij, dat zij zeer een kwade bejegening van den kant hunner bloedverwanten duchtten. Ik bood hun een toevluchtsoord, voor het geval dat zij het noodig mochten achten, zich onder mijne bescherming te stellen. Dsjandsjibai bleef bij mij, om mij bij het doorbladeren van eenige manuscripten in de Goedsjerati-taal behulpzaam te zijn, en daar het na volbrachten arbeid voor ons te laat was, om naar mijne woning op de heuvelen van Malabar te gaan, waar wij sinds het aanbreken van het heete jaargetijde gewoon waren te gaan slapen en waar Dsjandsjibai eenige dagen logeerde, ten

einde een onzer vrienden bij diens studiën behulpzaam te zijn, zoo besloten wij in het zendelingshuis te blijven. Gedurende den nacht bleef alles rustig; doch de morgen bewees ons duidelijk, dat alles in beweging was wegens de vrees en bekommering van de familiebetrekkingen der jongelingen. De eene bode kwam na den anderen om Dsjandsjibai naar zijne vrienden terug te brengen, en de eene poging na de andere werd in 't werk gesteld, om hem uit mijn huis te lokken. Men begon zich bij troepen op de voorplaats te verzamelen, en eenige schildwachten werden uitgezet. Wij kregen bericht, dat er onder de Parsis in het fort een groote opgewondenheid heerschte en wij waren ernstig beducht voor Hormasdsji en Framdsji, die daar woonden. Toen onze angst het toppunt had bereikt, verscheen de eerste met een man, die voor hem zijne kleeren droeg en vertelde ons, dat hij vernomen had, dat Framdsji door zijne verwanten in verzekerde bewaring was gebracht; hij zelf had nauwelijks kunnen ontsnappen. Pas had ik hem mijne bescherming toegezegd, toen twee Parsis het vertrek waar wij zaten binnenstormden, hunne handen sloegen aan hem en aan mij, en hem met geweld poogden weg te voeren. Mijne bedienden hadden de grootste moeite hen meester te worden, doch ten slotte gelukte het, den onwettigen aanval af te slaan en hen het huis uit te drijven. Aan Dsjandsjibai werd onder de bescherming der politie des avonds van den 1sten Mei de doop bediend, en Hormasdsji doopte ik j.l. Zondag in het Zendelingshuis Des morgens van den 29en April werd Framdsji voor eenige leden van den Hoogen Raad der Parsis gebracht, welke zich alle moeite gaven om hem tot verloochening van Christus te bewegen. Trots alle bedreigingen zoowel als beloften bleef hij echter standvastig, en toen hij in zijn vaderlijk huis terugkwam, sloegen al de vrouwelijke leden der familie zich op de borst en hielden een weeklacht als over een doode.

Eenige dagen later werd hij onder bedekking van Bombay wegge-

bracht. . . .” — Na verloop van zeven maanden schrijft Wilson in een ander bericht over hem : „Ik heb een onderhoud gehad met Framdsji. Hij had zich onder onze inrichting in een kelder verstoken , en gaf teekens om mijne aandacht te trekken. Ons gesprek duurde bijna een uur , en ik bekwam van hem een omstandig verhaal over de behandeling , die hij om zijne tegenwoordige gevoelens en voornemens met betrekking tot het Christendom had ondervonden. Dreigend zijn de gevaren voor hem ; toch zeide hij , dat hij door Gods genade evenwel in de Kerk wenschte opgenomen te worden. Hij waarschuwde mij voor sommige zaken en , naar ik vrees , niet zonder grond.”

Wilsons positie was buitendien niet gemakkelijk , maar vereischte al zijn volhardenden geloofsmoed en al zijne vlgheid van geest. Hij moest tegen de Parsis optreden door den Zend-godsdienst aan te vallen en het Evangelie te verdedigen ; hij deed het in den geest der Christelijke liefde , zoodat zelfs zijne tegenstanders hem hunne achting , ja , hunne toegenegenheid niet konden onthouden. Het is een schoon getuigenis voor hem , dat verscheiden der voornaamste kooplieden en priesters onder de Parsis zijn innige vrienden bleven. Daarenboven moest hij de openbare meening voorlichten , en dit was vooral bij zijne landslieden geen gemakkelijke taak. De Oostindische Compagnie en vele harer beambten hadden het tot hun stelregel gemaakt , de inboorlingen niet in hun geloof te storen.

Hierbij kwam nog , dat hij zich dikwijls onwèl gevoelde , doch zijn door 't geloof gestaalde wil kwam ook de lichamelijke zwakheid te boven , gelijk een blik in zijn dagboek ons te zien geeft.

In het jaar 1842 verscheen zijn werk , waardoor hij de baan brak : „*De Parsi-godsdienst* , zooals die in de Zend-Avesta (d. i. het levende woord) en door de aanhangers van Zoroaster in Indië en Perzië geleerd wordt , ontwikkeld , weerlegd en met het Christendom vergeleken door dr. Wilson.”

VII.

UITBREIDING DER ZENDINGWERKZAAMHEID.

The Bombay zag men meer en meer, hoezeer de door Wilson geleide school uitmuntte; de door hem opgestelde grondregels met betrekking tot de landstaal en het godsdienstonderwijs bleken de ware te zijn.

Achttien der hoogste beambten brachten de noodige gelden bijeen, om een tweeden zendeling te beroepen, die zich onder de leiding van dr. Wilson geheel aan de aangelegenheden der school zou kunnen wijden.

Doch ook ver buiten Bombay wist men Wilsons verdiensten en de uitkomsten van zijn arbeid te waardeeren, en zijn goede raad werd dikwijls ingewonnen. Toen de jonge Elphinstone gouverneur werd van Madras, wendde deze zich tot hem, ten einde zich zijne ondervindingen ten opzichte van de inrichting der scholen aldaar ten nutte te maken.

Wij ontleenen aan het schrijven, dat Wilson aan hem richtte, eenige gewichtige passages (1839): „Wie tot onze inrichting wenscht te worden toegelaten, moet zijn moedertaal vloeiend kunnen lezen. Het is een groote fout in vele regeerings-seminariën in Indië, dat men sommige kweekelingen alleen Engelsche litteratuur en wetenschap leert en anderen enkel Oostersche litteratuur en wetenschap. Daar kan geen gemeenschap ontstaan tusschen leerlingen van zoo verschillende vorming. De schatten van Europeesche wetenschap vinden zoo geen natuurlijke bedding, waardoor zij den inlanders kunnen toevloeien, ten beste van het land, en de Oostersche geleerdheid, onttrokken aan den zuiverenden invloed van het Westersche, werkt nadeelig in plaats van weldadig.

De kweekelingen betalen bij hunne opneming in de school f1,20 en op onze gymnasiale afdeeling f2,40 voor een toegangsbiljet en moeten zelf voor papier en boeken zorgen. Wij achten het van groot belang, dat de ouders de opvoeding leeren waardeeren; en de geringe eisch dien wij stellen, heeft dit ten doel. Deze is niet zóó hoog, dat degenen die moed en lust hebben om Engelsch te leeren er door afgeschrikt worden en strekt toch eenigszins om dezulken te keeren, die bloot uit ijdele berekening komen.

In onze inrichting wordt de *kaste* in geen opzicht ontzien; vastheid, hoffelijkheid en onpartijdigheid doen alle moeilijkheden, daaraan verbonden, te boven komen, gelijk wij in het eerste jaar reeds hebben ondervonden. Wij deelen onzen kweekelingen en hunnen betrekkingen reeds van te voren mede, dat wij geen ander onderscheid in acht nemen, dan wat op talent, zedelijk gedrag, vlijt en vordering in het leeren berust.

Wat de feestdagen der inlanders betreft, . . . wij geven geen verlof ze te vieren, noch bestraffen het, wanneer zulks geschiedt.

Wanneer wij lezingen houden voor onze kweekelingen, blijven wij niet in gebreke, later een onderzoek in te stellen naar hetgeen daarvan is onthouden en we laten daarover opstellen maken in het Engelsch of in de landstaal. Tot vele dezer lezingen is de toegang vrij."

In Maart 1842 namen 1446 leerlingen, 723 jongens en 268 meisjes deel aan het onderwijs. Hiervan waren 155 op het gymnasium (college), n.l. 78 Hindoes, 38 Joden, 6 Muzelmanen en 33 Christenen.

De bestrijding van den Afrikaanschen slavenhandel bracht Wilson omstreeks dezen tijd in betrekking met het zwarte werelddeel. De Indische vloot maakte gedurig jacht op slavenschepen en bracht de bevrijde negers over naar Bombay. Waren er kinderen bij in de schooljaren, dan werden dezen op de zendelings-school gedaan. Zoo kreeg Wilson er 16 op de school te Bombay

en 5 te Poena (1836) en hij hoopte ze later voor de zwarte bevolking van Indië of voor Afrika zelf te kunnen gebruiken.

Ook over Abessynië breidde zich zijn gezichtskring uit. Ten gevolge eener staatsomwenteling vluchtte een Abessynisch generaal, Michael Warka met zijne twee zonen, Gabroe en Maricha, tot den Britschen consul te Massowa. Vandaar kwamen zij naar Bombay en werden de gasten van Wilson. Over de vorderingen en de leergierigheid van Gabroe vooral was Wilson zeer tevreden en hij koesterde groote verwachtingen van hem. Twee jonge Mahomedaansche prinszen kwamen eveneens naar Bombay als gasten der Regeering. Dezen werden bij den Cadi ingekwartierd; doch zij zeiden in hun gebroken Engelsch: „Dat willen wij niet; wij zijn hier gekomen om de blanken te zien, en de stadhouder bezorgt ons een te huis bij een kleurling!” en zoo keerden zij op het schip in de haven terug.

Men verzocht Wilson, hen in huis te nemen; hij deed dit en zij vertoefden drie maanden bij hem. Ofschoon zij met het Christelijk geloof bekend werden, hielden zij toch vast aan den Koran, doch namen een Arabischen bijbel mee naar hun vaderland. Wilson bracht hen op zekeren avond in eenige tempels van de Hindoes, en toen zij bij hunne terugkomst in het huis van den zendeling daar een Hindoe aantroffen, zeiden zij tot hem: „Wij zijn met dr. Wilson uit geweest, maar het spijt ons zeer, dat de Hindoes zoo dom zijn, steenen goden te aanbidden. Waarom zet de Gouverneur hen niet altemaal in de gevangenis? Kwaamt gij in ons land, wij zouden u eens duchtig laten afranselen.” De Hindoe antwoordde: „Ik aanbid geen afgoden.” De Afrikanen wezen op zijn kaste-teeken en zeiden: „Dan zijt gij dubbel slecht; gij komt bij een Engelschman en spreekt: „Ik ben verlicht en aanbid geen beelden meer!” Dan gaat gij naar huis en maakt het teeken voor uw god juist boven uwe oogen.” (De Hindoes toch dragen een teeken van hun god op het voorhoofd.)

Schoon Wilson zooveel werk maakte van buitenlanders, zoo verloor hij toch de belangen van Indië niet uit het oog; telkens zocht hij nieuw terrein te ontginnen en wist de zendinggemeente te zijnent daarvoor belangstelling in te boezemen.

Op *zijn* aandringen werden in 1836 de eerste Schotsche zendelingen naar Madras gezonden. Toen de Kerk van Schotland zendingposten onder de destijds nog onafhankelijke Sikhs wilde vestigen, ried Wilson aan, zulks eerst te beproeven onder de staten in de Pendsjab, die onder Engelsche protectie stonden, en hij bood zich aan een reis derwaarts te ondernemen tot het bovenstroomgebied van den Indus en onderweg het Evangelie te verkondigen. Wat hij echter voor zijn eigen Kerk niet raadzaam vond, daartoe spoorde hij ook anderen niet aan. De zendingreis, die hij naar Kathiawar ondernam, zoowel als de toespraken van dr. Duff, die toen zich nog in Ierland ophield, noopten de Synode der Presbyteriaansche Kerk te Ulster, eene zending in Indië op touw te zetten, en hierover werd de raad van dr. Duff ingewonnen.

Ook de opvoeding van het vrouwelijk geslacht in Indië lag hem steeds na aan 't hart. Wel had hij door het overlijden zijner vrouw zijn beste hulp in dit werk verloren; doch in 1837 liet hij hare beide jongere zusters overkomen en gaf de meisjesschool als een kostelijk zusterlijk erfdeel aan haar over. Van de zuivere geldelijke opbrengst van zijn letterkundigen arbeid en die van eenige juweelen, hem door eene dame tot dit doel geschonken, bracht hij f 2400 bijeen, waarmede hij hare reiskosten kon dekken. In het zendelingshuis te Ambrolia ontplooide zich nu weder een liefelijk huiselijk leven. De eene der beide zusters huwde met den zendingeling Nesbit, een vriend van Wilson, en overleed in 1848; de andere vond in 1841 een laatste rustplaats naast het graf harer zuster Margaretha op het Schotsche kerkhof te Bombay.

Bij al zijn practische werkzaamheden en zijn zorgen vond Wilson

immer nog tijd tot letterkundigen arbeid; eensdeels waren zij van bloot taalkundigen aard, zooals zijne „taal oefeningen;” anderdeels hadden zij de verbreiding van het Evangelie ten doel. Zoo liet hij een traktaat in de Goedsjerati-taal voor de Dsjain-priesters te Palitana en een Engelsche predikatie voor de Parsis (1838) drukken.

Bestendig was hij in correspondentie met het comité van 't Bijbelgenootschap, dat voor vertalingen moest zorgen. Hij wist voor alle noodige dingen den tijd te vinden, dewijl hij den tijd „uitkocht,” en bij zijn veelvuldige werkzaamheden toch steeds maar een doel voor oogen had: de eere Gods en de uitbreiding Zijner gemeente.

In Februari 1837 besloot Wilson het oude zendingstation te Harni te bezoeken, en daaraan tevens een tweede bezoek te Goa te verbinden. Bij zulke bezoeken ging hij de regeeringsscholen evenmin voorbij als die der zendelingen. Hoe humoristisch hij daarbij veelal te werk ging, moge uit de volgende rekenkundige opgave aan een Mahratten-knaap (een zoon aanbieder) blijken: „Wanneer het geluid 333 Meter afstands in één seconde doorloopt en de zon 21,000,000 mijlen van de aarde verwijderd is, hoelang duurt het dan eer eens menschen gebed, dit hemellichaam bereikt?”—

Aan het tolhuis der Portugeesche nederzetting werden Wilsons boeken in beslag genomen, omdat zulke geschriften niet zonder verlof van den Bisschop mochten worden ingevoerd.

Op zijn ernstig aandrigen werden ze hem wel teruggegeven, doch eerst zoo laat, dat hij er geene kon uitdeelen. Aan den Vicaris-generaal werd een Portugeesche bijbel aangeboden, hij wees de aanbieding van de hand, omdat, volgens zijn zeggen, het gebruik van onbetrouwbare vertalingen verboden was. Wilson daagde hem uit, verkeerd vertaalde plaatsen aan te wijzen, en toen hij er tevergeefs naar gezocht had, verschanste hij zich achter het voorwendsel, dat de apokriefe boeken niet in den bijbel

voorkwamen. Voorts trof Wilson nog twee personen aan, n.l. een beambte en een priester, die het met de Roomsche Kerk niet konden vinden.

De Januari-vacantie van 1838 besteedde hij aan eene reis naar Ajoenta en Dsjalna. Hij deelde in de bazar tractaten uit „Over het Wezen Gods,” en had een zeldzame ervaring ten opzichte van de uitwerking. Hij schrijft daarover in een brief aan zijne schoonzusters :

„Toen ik des avonds predikte, stormde een man op zoo luidruchtige en onstuimige wijze het vertrek binnen, dat hij den doctor (Smytton), mij zelf en alle aanwezigen deed schrikken. Hij riep op den allerplechtigsten toon : „Het is alles waar, alles waar, alles waar! Gij zijt mijn goeroe, mijn goeroe, mijn goeroe!” en wierp zich toen met zulk een heftigheid op den grond, dat wij vreesden, dat zijn hersenpan zou splijten! Spoedig kwam hij weer tot zichzelf, en omvatte nu mijne beenen met zulk een geweld, dat ik de menschen verzoeken moest mij te verlossen, waarin zij niet dan met groote moeite slaagden. Ik trachtte hem tot bedaren te brengen, doch zijne opgewondenheid weerstond al mijne pogingen. Stuiptrekkend vloog hij heen en weder en draaide rond op een ontzettende wijze.

Alle anderen overlaalde hij met scheldwoorden; mij prees hij, zooals men God alleen prijst, en roemde mij als den Heer van Pandarpoer en andere afgodstempels. Hij schreeuwde, dat hij tot zijn dood, die hem nog dezen avond zou overvallen, mij nimmer verlaten zou. De man was krankzinnig geworden en werd den volgenden morgen naar zijn huis gebracht. — Wilson bezocht nu nog de Boeddhistische spelonk-tempels te Ajoenta en keerde toen naar Bombay terug.

In het najaar van 1839 vinden wij hem te Poena, waar hij den beroemden afgodstempel bezocht. „Ik vroeg den priesters, waarom zij een afgod aanbaden. Zij antwoordden met de weder-

vraag, waarom de Regeering hun daarvoor betaalde en maandelijks 1800 gulden voor den tempel uitkeerde." Wilson schrijft telkens bittere artikelen over zulk een gedrag van een Christelijke regeering. „Waarom toch overtreedt zij Gods geboden? Door de godsdiensten der ingeborenen te steunen, hoopt men hunne toegenegenheid te winnen, terwijl men in werkelijkheid, tot zijn eigen groote schade, hun afkeer voedsel geeft."

Met zijn nieuwen collega dr. Murray Mitchell wilde hij in 't voorjaar van 1840 de streken van Boven-Indië bezoeken, alwaar hij de sporen van het oudste Hindoeïsme hoopte te vinden. Doch de aankomst van dr. Duff vertraagde de afreis. Zoo besloot men dan de ongemakken en vermoedenissen van zulk eene reis gedurende het heete seizoen te trotseeren. Wel voorzien van aanbevelingsbrieven van den Gouverneur, begaven Wilson, Duff en eenige anderen zich op weg met het doel, eene reis van 1525 Eng. mijlen te doen. Te Baroda vernam Wilson tot zijne blijdschap, dat ten gevolge van zijn eerste bezoek aldaar de Gaikwar (de inlandsche vorst) de verbranding van weduwen in zijn gansche uitgestrekte gebied had afgeschaft. Hij besprak met den Engelschen Resident het nemen van maatregelen tegen het dooden van meisjes en de oprichting van een Engelsche school. Hij werd met zijn geheele gezelschap bij den Vorst ten ontbijt genoodigd. „Victoria zelf," schrijft hij, „had ons met behulp van al hare Fransche, Duitsche en Walesche koks nauwelijks op zulke spijzen kunnen tracteeren; en wat de daaropvolgende tentoonstelling betreft, ik weet waarlijk niet hoe ik ze zal beschrijven."

Zij bestond in het vertoonen van allerlei klingen van Damascus, Chorassan, Iran, Arabië en Turkije; zwaarden, sabels, dolken, bajonetten, lancetten enz.; van allerlei kanonnen, karabijnen, buksen, musketten, pistolen en geweren; van alle mogelijke vogels en wilde dieren, van den patrijs tot den tijger, die alle in de verzamelingen van den Nabob waren te vinden. Verder zagen wij hoekah, tjilams,

pijpen en andere rooktoestellen; rozenwater, attar, aral en andere reukwerken; bloemen, waaronder veel rozen; vruchten en wortelen, zoowel bittere als zure en zoete, ja zelfs die walging verwekten.

Hoe kon ik dat alles verdragen? Hoe kon ik een rustig toeschouwer blijven, toen deze heele kraam uitgepakt werd. Ik beweer wel niet, dat er iets kwaads geschiedde; toch kon ik toch niet nalaten te verklaren, dat wij vredeboden waren, te wijzen op den tijd dat de zwaarden in ploegscharen en de speren in sikkelen veranderd zullen worden, en ik stelde den Vorst het Woord ter hand van Hem, „die niet riep, noch zijne stem verhief op de straten, maar die zich als een lam naar de slachtbank liet leiden en als een schaap, dat stemmeloos is voor dien, die het scheert.”

Van Baroda trokken Wilson en zijne metgezellen door de gewesten van Goedsjerate. Hier had hij een onderhoud met de Djains, waarvan één hem beloofde, een antwoord te zullen geven op Wilsons brief aan de priesters van Palitana. Dikwijls onderhield hij zich met de inboorlingen en kwam daardoor tot de ontdekking, dat er „in Goedsjerate minder bijgeloovigheid heerscht dan elders in Indië.” In Disa examineerde hij de leerlingen eener regimentsschool. „Een aantal jeugdige krijgslieden,” schreef hij bij deze gelegenheid, „zijn ten gevolge der discipline en de inrichtingen bij het leger in hun geloof aan het Hindoeïsme aan het wankelen gebracht. Zij letten zeer nauwkeurig op den wandel hunner officieren en hebben grooten eerbied voor degenen, die zich door Gods Geest laten leiden. Eene eigenaardige verrassing was voor hem de ontmoeting van inlandsche Christenen, die zonder tusschenkomst van een zendeling tot het geloof gekomen waren. Een hunner, Narotam geheeten, verzekerde, dat hij het Evangelie verkondigde aan allen die hem wilden hooren en dat hij door dezen werd onderhouden. Zijne kennis had hij uit boeken

en uit den omgang met een Bengaalsch bekeerling geput; hij had van geen Europeaan raad ontvangen.

„Ik vond bij nadere kennismaking, dat hij met de Nieuwtestamentische geschiedenissen goed bekend was; zijne begrippen over de Drieëenheid schenen eerst wat verward, doch bleken bij een voortgezet gesprek juister te zijn, dan ik gemeend had.”

Op eenen Zondag ontving hij brieven uit Bombay.

„De ziekte mijner lieve kinderen en hunne genezing,” schrijft hij, „hebben mij zeer aangedaan en ik gevoelde meer dan ooit te voren, dat zij het eigendom des Heeren zijn en ik hen blijmoedig in Zijne hand moet stellen.” De brieven bevatten ook de tijding, dat de Calvinistische Methodisten voornemens waren, eene zending in Indië te ondernemen. „Ik vond daarin de vervulling van een lang gekoesterden wensch,” schrijft hij.

In 't laatst van 1841 landden te Bombay de zendelingen J. Glasgow en J. Kerr, die door de Synode van Ulster tot de inlanders der vrije staten van Indië gezonden werden. Dit was dus eene groote schrede voorwaarts.

Tot heden had men zich bepaald tot de landen, die onder Britsche heerschappij stonden. Thans overschreedt men, op aansporing van Wilson, de grenzen van 't Engelsch gebied, om vooreerst te arbeiden in den vasalstaat Kathiawar. Wilsons reizen en de betrekkingen, die hij daar had aangeknoopt, baanden daarvoor den weg.

De tijd van reizen was voorbij; doch trots al de waarschuwingen zijner vrienden liet Wilson zich niet afbrengen van zijn voornemen, om zijne Iersche spitsbroeders in het strijdperk in te leiden. Helaas, de zending Kerr overleed aan de koorts, terwijl Wilson doodelijk ziek werd. Nadat hij een weinig hersteld was, liet hij zich, hoewel nog uiterst zwak, naar Bombay vervoeren. Hij hoopte, dat zijn tweede, nog ongehuwde schoonzuster hem mocht verplegen; maar Gods gedachten waren anders dan de zijne;

zij ging den 4^{en} October tot de rust in, nadat zij eenige jaren in ootmoed des harten het werk van de opvoeding van inlandsche meisjes, door hare zuster begonnen, had mogen behartigen.

Wilson trok zich, ten einde nieuwe krachten te bekomen, op het bovengenoemde landgoed in Mahablesjwar terug, waar hij zijn werk over den Parsi-godsdienst voltooide.

Daar werd hij met nieuwen levensmoed bezielde.

„Ik leef thans op het aangenaamste plekje, dat gij u kunt voorstellen,” schrijft hij. „De omstreken zijn grootsch, schoon, verheven, zoo als ik nog op geen van mijn reizen heb gezien. Mahablesjwar is een gedeelte der hooge westelijke Ghats, 4700 voet boven de oppervlakte der zee, alzoo veel hooger dan de bergen van Schotland. De plantenwereld deelt in de schoonheid der tropische gewesten, en herinnert toch in menig opzicht aan die van ons lieve Vaderland. Het gebergte biedt door zijne bazaltmassa's, zuilen en steile wouden, zoowel als door zijne dalen en afgronden de verbazendste vergezichten. De provincie Concan met hare bergen en dalen, haar onmetelijke bosschen en rijke velden ligt diep in de laagte; in de verte strekt zich de zee uit als een witte, onafzienbare, blinkende spiegel, waarin het uitspansel weerschijnt.

De wolken spotten met alle beschrijving. Hare wisselende kleuren, hare veelsoortige vormen, wanneer zij dalen om de toppen der bergen te kussen, of in de hoogte blijven zweven als een wolachtig kleed, of zich tusschen ons en de hemelsche lichtdragters stellen om hunne stralen op te vangen, en hare kleurenpracht te vertoonen, vervullen het gemoed met het innigste welgevallen. Het geheele tafereel wekt op om God te loven.

Wilson gaf eindelijk gehoor aan den dringenden raad zijner vrienden om verlof te vragen, ten einde naar het Vaderland te mogen terugkeeren; doch ook nu wilde hij niet enkel reizen voor zijn herstel. Reeds lang had hij den wensch gekoesterd, Arabië en Syrië, die nog immer hoogst merkwaardige bakermat-

ten der Israelietische, Christelijke en Mahomedaansche godsdiensten te bezoeken. Dit verlangen, den zendeling even waard als den geleerde, zou nu vervuld worden.

VIII.

ERVARINGEN OP HET GEBIED DER OOSTERSCHE TAAL- EN VOLKENKUNDE.

Vóór Wilson de reis naar het Vaderland ondernam, had hij ook afscheid genomen van het „Aziatisch Genootschap te Bombay,” waarvan hij gedurende zeven jaren president was geweest. Het lidmaatschap dezer geleerde vereeniging was voor hem bij zijn eigen navorschingen van groot nut, deels wegens de aansporing die hij door het gelijke streven van zijne collega's ontving, deels om de rijke bibliotheek, die het eigendom der vereeniging was.

In het jaar 1830 werd hij als lid aangenomen en reeds in 1835 tot president gekozen.

Bij deze gelegenheid hield hij eene rede, waarin hij een overzicht gaf van al wat reeds door de vereeniging was verricht, en een plan voor verderen arbeid ontwikkelde. De geest, die hem bij zijne Oostersche studiën bezielde, en de heilige doeleinden, die hij daarbij beoogde, kenschetste hij in de woorden: „De godsdienststelsels, die zoo langen tijd in deze landen hebben geheerscht en de letterkundige voortbrengselen, die wel is waar niet den smaak veredelen, zooals de Grieksche en Romeinsche, doch de verhouding tusschen den godsdienst en het maatschappelijk

en openbaar leven aanwijzen, moeten nagevorscht worden. De taal is even rijk in haar woordenschat, als in hare grammatische vormen. Zoolang ons de kennis dezer stelsels en der geschriften waarin zij neergelegd zijn ontbreekt, zullen wij nimmer het eigenaardige van den toestand der inlanders recht kunnen beoordeelen; wij zullen den sleutel missen, om het gemoed der inlanders te openen; wij zullen het middel niet kennen, om bij het volk een verstandige en rechtvaardige wetgeving, het Evangelie en algemeene beschaving ingang te doen vinden.

Het Evangelie moet met onwankelbare getrouwheid gepredikt worden; alle hoop op een vruchtbare verkondiging daarvan berust op haar innerlijke kracht, op haar algemeene geldigheid en op den bijstand der Goddelijke genade, doch de prediking moet ingericht zijn naar de vatbaarheid en de godsdienstige begrippen der toehoorders. Ofschoon de groote waarheden, die de apostel Paulus verkondigde, onder alle omstandigheden dezelfde zijn, zoo worden zij toch op zeer verschillende wijze verkondigd aan de Joodsche leeraren, het volk en de Atheensche wijsgeeren. Ik ben verzekerd, dat het dwaas zou zijn, in Indië tot een pantheïst op dezelfde wijze te spreken als tot een polytheïst en omgekeerd; een Boeddhist te behandelen als een Brahmaan; op goed geluk aan te grijpen, wat voor de inlanders iets vreemds is, en theologische uitdrukkingen en termen te bezigen, zonder te weten, hoe zij door de inlanders worden opgevat. Hoe beter een onderwijzer de godsdienstleer en letterkunde der Hindoes kent, des te geduldiger en opmerkzamer zullen de lieden naar hem luisteren en te geschikter zal hij zijn, om de voortreffelijkheid en de heerlijkheid van het Christendom aan te toonen."

Wilson beschouwde de geleerdheid die hij verwierf niet als een doel op zich zelf, maar als het middel om een hooger doel te bereiken, nl. het Evangelie onder de inlanders te verbreiden.

En dit oogmerk schaadde in geen enkel opzicht aan zijne studie in dit vak, noch den roem, dien hij zonder hem te zoeken, verwierf. Zijn roem is onafscheidelijk verbonden aan den vooruitgang der Indische wetenschap, aan de nauwkeuriger kennis der Oostersche godsdiensten en de ontdekking en ontcijfering van gewichtvolle inscriptiën. Wij hebben reeds vroeger gelegenheid gehad, te wijzen op zijn bezoeken van de Girnarrots en op de hoop, die hij hierbij verkreeg, dat de inschriften daarop ontcijferd konden worden. Deze hoop werd werkelijkheid; met medewerking van Wilson gelukte het den jeugdigen geleerde J. Prinsep, den inhoud daarvan te verklaren. Deze inschriften beslaan ongeveer honderd vierkante voet van een granietrots, die twaalf voet hoog en 75 voet in omtrek is. Zij bevatten veertien edicten van koning Asoka, dien men reeds den Boeddhistischen Constantijn heeft genoemd, en hebben voor de Indische wetenschap dezelfde waarde, als de inscriptiën van Rosette voor de Egyptische. Nadat Prinsep het alfabet had vastgesteld, werden door Wilson en zijne reisgenooten nog vele andere inschriften gelezen.

Wij kunnen natuurlijk niet in bijzonderheden treden; doch de bloote opsomming van al zijn geleerde werken zou minstens eene bladzijde beslaan.

Deze vruchtbare werkzaamheid werd ook bekend. Den 18den Juni 1836 werd Wilson benoemd tot lid van het Koninklijk Aziatisch Genootschap in Groot-Brittannië en Ierland. Hij onderhield briefwisseling met de uitstekendste oriëntalisten van Europa, zooals Eugenius Burnouf van Parijs, Chr. Lassen te Bonn en vele anderen. Ook de Regeering verlangde dikwijls zijn raad in gevallen, die een nauwkeurige kennis der wetten en overleveringen der inlanders vereischte. Zoo vroeg het Opperste Gerechtshof zijn meening over zekere rechtsvragen, die de Parsis aangingen.

Zelfs wendde zich een lid van het Engelsch Parlement tot hem om een verslag van de betrekkingen der Oostindische Com-

pagnie tot de heidensche godsdiensten, wyl hij voornemens was, de ondersteuning, die de Regeering aan de heidensche tempels verleende, in het Parlement ter tafel te brengen. Het behoeft nauwelijks gezegd, dat Wilson, die zoo dikwijls in de politiek der Compagnie een hinderpaal voor zijn zendingarbeid gevonden had, terstond bereid was aan dit verlangen te voldoen.

Den 30en December 1842 nam Wilson zijn ontslag als president der Aziatische Vereeniging van Bombay en ontving een vleidend schrijven ten antwoord, waarin hem zijn benoeming tot eerevoorzitter werd meegedeeld. Hij dankte van harte voor deze nieuwe onderscheiding, terwijl hij beloofde, zijne oostersche studiën te zullen voortzetten en evenals bij zijne intreedende, stelde hij ook nu in dezen afscheidsbrief met nadruk de waarde dezer studie voor het voornaamste doel zijns levens, de zending, in 't licht. „Deze navorschingen zijn volkomen in overeenstemming met het groote doel, door mij beoogd: de beschaving der Indiërs, hunne bekeering tot onzen heiligen godsdienst en de mededeeling van al de voorrechten en zegeningen, die wij als Christenen genieten. De groote Apostel der heidenen, wiens geest ontstak, toen hij Athene geheel aan den afgodendienst overgegeven zag, nam op den Areopagus het opschrift boven een altaar tot tekst en haalde een grondwaarheid, door een heidensch dichter uitgesproken, hierbij aan. Het onderricht moet zich aan de heerschende dwaalleer aansluiten, en dikwijls moet men aanvangen met te wijzen op het overblijfsel eener zuivere overlevering, op 'de uitspraak van het geweten en op de vruchteloze pogingen der menschen, die geene openbaring bezitten, om de groote vragen der zedelijke wereldorde op te lossen.”

IX.

DOOR DE LANDEN DES BIJBELS NAAR
SCHOTLAND.

Woen Wilson den 2den Januari 1843 Bombay verliet, kon hij zonder zelfverheffing met voldoening op zijn vijftienjarigen arbeid terugzien; hij had de Kerk van westelijk Hindostan gegrondvest, het Brahmaïsme, het Mahomedanisme en het Parsiïsme op eigen gebied bekampt; hij had aan zijn eigen werk te Concan, Poena en Bombay de Iersche zending van Goedsjarat en die der Vrije Kerk in Midden-Indië en Gondwana verbonden; hij had den evangeliearbeid onder de Joden, Arabieren, Armeniërs, Nestorianen, Abessiniërs en de Negers langs de zee van Arabië voorbereid; hij was het zout geweest van de Engelsche maatschappij in zijne provincie. Men begrijpt, dat hij slechts met weerzin gehoor gaf aan den raad der geneesheeren, die hem naar het vaderland terugwezen. Met weemoed scheidde hij van al den begonnen arbeid, en ging, vergezeld van de zegenwensen van landgenooten en inlanders. Met hem scheepte zich op de Cleopatra ook Dsjandsjibai Naurodsji in, welke bekeerde Parsische jongeling te Edinburg in de theologie studeeren, en daar tevens de vertaling van „de Parsi-godsdienst” in de Goedsjaratische taal in lithographischen steen zou schrijven.

De beide Abessiniërs, Gabroe en Maricha, deden hen tot Aden uitgeleide, vanwaar zij naar hun vaderland terugkeerden, om daar, zooals Wilson hoopte, het zaad des Evangelies uit te strooien.

Te Aden bezocht Wilson de Joodsche gemeente, die meer dan duizend zielen telt. Hij had van de Joden te Bombay een aan-

bevelingsbrief meegekregen, die hem overal bij de synagogen een vriendelijke ontvangst bereidde. Over Suez begaf hij zich naar Caïro, waar hij de landsinrichtingen en gebouwen van Mehemed Ali met ingenomenheid bezichtigde. Hij werd aldaar tot eere-lid van het „Egyptisch Genootschap” benoemd en had er veel omgang met *Linant de Bellefonds* en Lepsius. Met hen bezocht hij de pyramiden en de sphinx, waar juist opgravingen gedaan werden; in zijn bijzijn werd de mummie van een kind gevonden.

Ook kocht hij hier belangrijke uitgaven van oostersche werken, die Mehemed Ali liet drukken.

Den 7den Februari verliet hij Caïro; het reisgezelschap vormde met hare zeven en veertig kameelen een zeer aanzienlijke karavaan; een rijk koopman van Bombay, de heer J. H. Smith had zich belast met haar geheele inrichting.

Het doel der reis was nu het schiereiland Sinaï, waar Wilson de overtuiging verkreeg, dat de Djebel Musa werkelijk de berg is, waarop eenmaal de Wet gegeven werd. Op den Djebel Musa vonden zij sneeuw; in de laatste vijftien jaar had Wilson die niet gezien en zijn Parsische reisgenoot zag ze voor 't eerst. In de onderaardsche heiligdommen te Pelva maakte hij vergelijkingen met dergelijke gebouwen, die hij in Indië had gezien. Men had hem opgedragen, in het Heilige Land de geschiktste plaats te zoeken voor de vestiging van een presbyteriaanschen zendingpost. Hij koos Damascus hiervoor, hetwelk nog binnen de grenzen ligt, die Ezechiël en Zacharia voor het Beloofde Land aangeven, en dat een Joodsche bevolking heeft van 5000 zielen; daarbij waren andere plaatsen reeds door zendelingen bezet, of voor zendingstations niet geschikt.

„Mijn oostersch gewaad is dat van een Bedoeïnen-sheik, doch ik draag het zelden.

Het woord Engeland is de beste reispas, zoowel in de woestijn als in de steden. Door de tooverkracht van dit woord, of lie-

ver onder de bescherming van den Heer der heirscharen, reisden wij drie weken lang ongehinderd door het gebied der Bedoeïnen, ofschoon de Turksche ambtenaren ons verzekerd hadden, dat wij ongetwijfeld zouden uitgeplunderd of vermoord worden."

Jeruzalem werd tweemaal bezocht; vanhier maakte Wilson een reisje naar de Jordaan en de Doode Zee. Te Nablos, het oude Sichem, maakte hij kennis met de Samaritaansche gemeente, men beantwoordde met welwillendheid al zijne vragen omtrent het geloof en de godsdienstige gewoonten, ja, een oude priester toonde hem zelfs het aloude handschrift van de vijf boeken van Mozes, dat nog slechts door één Christen vóór hem was gezien.

In eene bijeenkomst vraagde hij hun naar hunne Messiaansche verwachtingen en wees hen op Genesis 49: 10.

De Samaritanen noemden Salomo den Silo, wien alle volken gehoorzamen en vreezen zouden en na wiens dood de scepter van Juda zou wijken; de Messias zou uit Jozef voortkomen. Men onderzocht hier ook de Jakobsbron; een jonge Samaritaan werd er in neergelaten aan een koord, met een fakkel in de hand en haalde er het overblijfsel van een bijbel uit op, die er vier jaren geleden ingevallen was. Van Sichem ging de reis naar het meer van Gennezaret, welks oever door Wilson nauwkeurig onderzocht werd; en waar hij de vervulling aanschouwde van het „wee u!" door Jezus over Bethsaïda, Chorazin en Kapernaüm uitgesproken. Te Tiberias trof hij geleerde Joden aan, met wie hij belangrijke gesprekken voerde. Den loop der Jordaan volgende, kwam hij aan het meer Merom en zocht de bronnen der rivier op.

Drusen en Maronieten kwamen bij troepen herwaarts, en meer dan honderd verklaarden zich bereid, protestant te worden, wanneer zij slechts krachtige bescherming vonden. Wilson schreef deze beweging toe aan de Amerikaansche zending, die in den Libanon werkt.

Over Beiroet en Smirna bereikte het gezelschap Constantinopel,

waar een rusttijd van veertien dagen, — van 30 Juni tot 10 Augustus — genomen werd.

Wilson had het voorrecht, hier twee Joodsche proselieten, daarbij van de Hebreeuwsche taal gebruik makende, te doopen: de eerstelingen van de zending der Vrije Kerk.

Ook bezocht hij de Sofia-kerk en wel zonder zijne laarzen uit te trekken. Wel riep een mollah hem dreigende woorden toe, doch het antwoord in 't Persisch gegeven: „Zij zijn immers rein,” deed hem zwijgen. De twee reizigers scheepten zich op een Oostenrijksche stoomboot in naar Varna en Kustendje en stoomden vervolgens met een rivierboot den Douau op tot Pesth.

Te Orsowa kwamen zij op Christelijk grondgebied.

„Nadat wij,” zoo verhaalt Wilson, „door het Mahomedaansche gebied, van Bab-el-Mandeb tot de IJzeren Poort gereisd hadden, werden wij door het Christendom met een smerige gevangenis verwelkomd, onder het kluchtige voorwendsel van gezondheidsvoorzorgen. Onze gevangenschap duurde echter slechts eenige uren en het werd ons spoedig duidelijk, dat men meer uit een politiek dan een geneeskundig oogpunt ons dus behandelde. Nadat onze passen het bewijs hadden geleverd, dat ik geen voortvluchtige Italiaan en Dsjandsjibai niet de voorbode van een Barbarenhorde uit Midden-Azië was, die nieuwe, groene weiden voor hare schapen zocht, nadat onze verklaring omtrent den inhoud onzer kisten ontvangen was en al onze boeken uitgezonderd een bijbel, een geneeskundig woordenboek en een portefeuille met Duitsche samenspraken, die wij bestudeerden, verzegeld waren om door den Censor onderzocht te worden, werden wij in vrijheid gesteld. Bij deze gelegenheid klom Dsjandsjibai tot den rang van Indisch vorst, terwijl ik door de schrandere politie als zijn adjudant beschouwd werd.”

In Pesth, waar zij den 20sten Augustus aankwamen, ontmoette hij landgenooten, Schotsche zendelingen onder de Joden, bij wie

zij tot het einde der maand hun intrek namen en met wie zij zich over den vooruitgang des werks verheugden.

Zij werden tot het bijwonen van een zitting van het Hongaarsch Nationaal Letterkundig Genootschap uitgenoodigd. Men stelde hun Zigenners voor met het verzoek, te onderzoeken of hun taal van Indischen oorsprong was, hetgeen beiden bevestigden.

De Aarts-hertog Jozeph, Palatijn van Hongarije, ontving hen in audiëntie en onderhield zich met Wilson in de Latijnsche taal over Indische toestanden en de vorderingen van het Christendom in het Oosten.

Van Pesth reisden zij naar Zuid-Duitschland aan den Rijn, dien zij tot Keulen afvoeren, waarbij zij telkens in gezelschap kwamen met een tal van Engelschen. Den 23sten September kwamen zij te Londen, den 4den November te Edinburg aan. „Gij kunt begrijpen, welk eene ontroering mij aangreep, toen na zoovele gevaren en ondervindingen gedurende een lange afwezigheid en onverpoosden arbeid onder een vreemden hemel, na eene reis door tal van landen, verschillende door eigenaardigheden en gewijde of ongewijde historische herinneringen, ik voor eenigen tijd den pelgrimsstaf mocht uit de hand leggen om in het vaderland te rusten in den schoot der Christelijke liefde en trouw. Slechts de goddelijke taal van Ps. 107 kan mijne gevoelens wedergeven.”

Den 18den Mei 1843 was op de Algemeene Synode van Schotland te Edinburg de kerkelijke scheiding voltrokken. Onder aanvoering van Chalmers verklaarden 470 predikanten hunne verbinding met de Staatskerk voor opgelost en voortaan vormden zij met hunne gemeenten de Schotsche Vrije Kerk. Het was op denzelfden dag dat Wilson op den rug van een kameel voor de tweede maal Jeruzalem binnenreed. Hij was door zijne vrienden van den loop der zaken onderricht en aarzelde geen oogenblik, zich evenals zijne zendeling-broeders in Indië bij de beweging aan te sluiten en voor de Vrije Kerk partij te kiezen, terwijl de

kapelaans te Bombay het met de Staatskerk hielden. Van Smirna zond hij aan dr. Chalmers zijne verklaring, dat hij als lid der Vrije Kerk wenschte aangemerkt te worden, en aan dr. Brunton, den secretaris van het kerkelijk zendeling-genootschap, een schrijven, waarin hij zijn nittreden uit de oude betrekkingen aankondigde. Dit laatste viel hem bijzonder zwaar; jaren lang had hij in eenheid van gevoelen en streven met dr. Brunton geleefd en nu bevonden zij zich in twee tegenovergestelde kampen! „Onder deze omstandigheden,” schrijft hij, „is het mij een pijnlijke plicht, u mijne uittrede uit de Staatskerk van Schotland te melden, waarmede ik toch — wat ik als een eere en voorrecht beschouwde — als leeraar en zendeling zoolang verbonden was. Ik doe dezen stap met den wensch, mijn geweten voor God en menschen rein te bewaren, en zonder daarbij de liefde afbreuk te doen, die mij betaamt tegenover de zoodanigen, die met mij van meening verschillen. Ik gevoel hierbij een onuitsprekelijke smart, daar ik zodoende de ambtelijke betrekkingen verbreek, die mij verbonden met u, die mij altijd met vaderlijke welwillendheid behandeld en mijne handen gesterkt, mijn hart bemoedigd hebt tot het werk des Heeren, meer dan ik onder woorden kan brengen.”

Den 17den October vergaderde de constitueerende synode der Vrije Kerk voor het eerst. In vijf maanden tijds was de laatste zeer gewassen; zij telde 754 gemeenten, 730 predikanten, en 20 zendelingen, waaronder 13 in Indië; er waren $3\frac{1}{2}$ millioen gulden voor de behoeften der jeugdige kerk bijeengebracht. Dr. Gordon vertegenwoordigde bij deze vergadering het zendingwerk, waarvoor evenwel nog maar 3824 gulden beschikbaar was; doch onder bid-dend opzien tot den Heer ging men moedig voort en de Heer liet zich niet onbetuigd; de 13 zendelingen zijn tot een 40-tal aangegroeid en de $\text{f}3824$ waren voor het eind van het jaar geklommen tot $\text{f}76824$, terwijl thans de jaarlijksche inkomsten $\text{f}360,000$ bedragen. Op de eerstvolgende synodale vergadering van de Vrije

Kerk hield Wilson eene rede, waarin hij een overzicht gaf van zijne werkzaamheden, en het werk in Indië krachtig aanbeval; de indruk zijner woorden werd zeer versterkt door het bericht, dat juist aankwam, dat een geleerde Brahmaan, met name Narayan Sjesjadri, den doop had begeerd.

Wilson had in hem het fundament zijner nieuwe overtuiging mogen leggen. Nesbit en Mitchell hadden daarop voortgebouwd en het werk voltooid.

Zijn jongere broeder was wel gezind hem te volgen; doch hij had den leeftijd van 16 jaren nog niet bereikt, en door de bestaande gewoonterechten werd hem de beslissende stap onmogelijk gemaakt. Hij liet zich allengs weer tot het heidendom terugtroonen. Met de kaste had hij evenwel gebroken, doordien hij met zijn gedoopten broeder had gegeten; dientengevolge deed zich de vraag aan de Hindoes voor, of er voor deze verontreiniging verzoening was of niet. Een oude priester nam op zich, dit te bewerkstellingen en gaf den jongeling de vijf producten van de koe (urine enz.) te slikken. Sedert heeft het Brahmaïsme nog al wat water in den wijn gedaan, en er wordt veel veroorloofd, wat vroeger op het verlies van de kaste te staan kwam.

In bovengenoemde rede had Wilson de noodzakelijkheid aange-toond van een zending te beginnen in Midden-Indië, te Nagpoer.

Deze hoofdstad van een staat onder Engelsche heerschappij ligt ongeveer 700 Engelsche mijlen van Bombay, Madras en Calcoetta, en de daar gestationeerde Engelsche beampte, sir W. Hill, wenschte vurig, dat Christelijke zendboden derwaarts gezonden werden. Goszner had ongeveer 200 mijlen vandaar onder de Gonds eene zending begonnen, doch de afstand was te groot. Toen de vrouw van Hill stierf, bood hij het door haar nagelaten vermogen f 24000, waarbij hij nog f 6000 voegde, aan tot vestiging van een station en verzocht Wilson de zaak op zich te nemen. Het Comité

der Vrije Kerk wees op het gebrek aan geschikte krachten; doch Stephan Hislop bood zich zelf hiervoor aan.

Een geloovig Christen M'Leod, in later tijd gouverneur van de Pendsjaab ondersteunde het nieuwbegonnen werk met kracht. Een der Sikhs (een heiden) betuigde: „Wanneer alle Christenen waren zooals sir Donald M'Leod, zoo zouden er weldra geen Hindoes en Mahomedanen meer zijn.”

Ook tot nieuwe ondernemingen in Afrika toonde het Zending-Comité der Vrije Kerk zich geneigd; er werden twee zendelingen naar de Kaapstad gezonden, hetwelk aanleiding gaf tot de stichting van Livingstonia aan het meer Njassa.

Wilson deed daarna tal van reizen door Schotland, Engeland en Ierland, overal predikende en te gelijk de belangen der Vrije Kerk en die der Zending op de harten bindende. Te Oxford predikte hij voor de universiteit en vond hier algemeene instemming. Van Engeland spoedde hij zich weder naar Schotland om de Algemeene Synode zijner kerk (1844) bij te wonen, vandaar begaf hij zich naar de Algemeene Vergadering van Presbyterianen te Londonderry, in 1845 naar die der Engelsche Presbyterianen te Birmingham, werwaarts hij met nog iemand anders als afgevaardigde der Schotsche Vrije Kerk gezonden was. Ook hield hij te Edinburg eene rede voor het geneeskundig zendelings-genootschap.

„Ik herinner mij,” zoo sprak hij o. a., „dat sir Robert Grant, de voormalige gouverneur van Bombay, mij eenmaal vroeg, welken indruk de plaatsing van een lijk in het Sanskriet-College te Poena zou maken.

„Het eerste uitwerksel,” zeide ik, „zou zijn, dat de Brahmanen de ramen uitsprongen; het tweede, bij hun terugkomst, zou zijn, dat hunne goden denzelfden weg gingen, met andere woorden: hunne vooroordeelen met betrekking tot het godsdienstige zonden verbroken worden.” Deze voorspelling is sedert grootendeels in vervulling getreden.

Wilsons reisgezel, Dsjandsjibai, had intusschen zijne theologische studiën bijna volbracht: men had hem meermalen op den kansel toegelaten en hij had met goed gevolg gepredikt. Nu was de vraag op welke voorwaarden hij de ordening zou ontvangen. Wij hebben reeds meermalen van Wilsons ruimhartigheid gerept; ofschoon van harte zijne kerk toegeëaen, erkende hij toch gaarne het recht van andere benamingen, en het was bovenal zijn innige overtuiging, dat het niet goed was, den Christenen uit de heidenwereld de Europeesche belijdenissen en kerkvormen op te dringen. Hij hoopte dat daarginds op Bijbelschen grondslag eene Christelijke Kerk zou verrijzen, in overeenstemming met het eigenaardige van volk en land. Zoo had ook Dsjandsjibai bij zijn examen aan de commissie van onderzoek verklaard, dat hij niet tot de Vrije Kerk wilde behooren en Wilson viel hem bij en wilde, dat hij in de eerste plaats zendeling en evangelist zou worden. Ook ten opzichte der gebouwen voor de zending deden zich moeilijkheden op, ten gevolge der scheiding van de Staatskerk. De gebouwen te Poena bleven buiten de kwestie; die te Madras waren gehuurd; doch die te Bombay, ter waarde van f 96000 en die te Calcoetta ter waarde van f 12000 moesten aan de Staatskerk worden afgestaan. Wilson en dr. Mackay van Calcoetta brachten voor de oprichting van nieuwe huizen f 240,000 bijeen. Ja Wilson deed nog meer: hij verwezenlijkte een uitnemend vruchtbaar denkbeeld, doordien hij twee gemeenten bewoog, het onderhoud van twee zendelingen onder de Parsi op zich te nemen, in de hoop dat meer vermogende gemeenten, dit voorbeeld zouden volgen, zoodat niet slechts het centrale comité, maar een bepaalde gemeente voor iederen zendeling instond. Kwam dit plan tot algemeene uitvoering, dan zouden de onmetelijke streken, waar heidendom en Mahomedanisme heerschen, weldra rijkelijk van boden des geloofs voorzien zijn.

X.

WETENSCHAPPELIJKE WERKZAAMHEID; TWEEDE HUWELIJK; WEDER IN BOMBAY.

Tot herstel zijner gezondheid was Wilson naar Schotland teruggekeerd, en uit het verhaalde zal het den lezer wel duidelijk zijn geworden, hoe hij zijn vacantiетijd besteedde. Het is verbazend, dat hij daarbij nog op letterkundig gebied zulk een drukke werkzaamheid kon ontwikkelen en gelegenheid vond zoovele en zoozeer verschillende onderwerpen te behandelen. Onderwijl hij bezig was met zijne reisbeschrijving, die hij onder den titel, „de Landen des Bijbels” in het licht gaf, was hij voortdurend de medewerker van den Indischen hoofd-ingenieur T. B. Jervis, die een Oostersche Reisbibliotheek wilde uitgeven, waarvan echter maar een deel is verschenen. Verder werkte hij mede aan de „Noordbritsche Revue,” een driemaandelijksch tijdschrift, waarin behalve politieke en algemeen wetenschappelijke, ook kerkelijke en theologische vragen behandeld werden; het eerste nummer verscheen in Mei 1844. Tevens onderhield hij de in Bombay aangeknoopte vriendschappelijke betrekkingen met den Deenschen orientalist Westergaard. Hij leende dezen kostbare Zend- en Pehlevi-handschriften en stond hem op alle wijze met raad en daad ter zijde. Deze veelvoudige werkzaamheid deed hem de erkenning van de hoogste kringen des lands, tot zelfs van de koningin verwerven. Hij werd tot lid van vele geleerde genootschappen in Brittanje, Duitschland en Denemarken benoemd en verscheiden natuuronderzoekers traden met hem in verbinding.

In dezen tijd werd Wilsons tweede huwelijk voltrokken. Zijne bruid heette Isabella Denistoun en behoorde tot een zeer aanzienlijke, adellijke familie, die zelfs met het koninklijke geslacht der Stuarts verwant was.

In Juni 1846 had de inzegening plaats. Het was een buitengewoon gelukkige keus; de tweede vrouw van Wilson deed voor de eerste niet onder in offervaardige liefde en trouwe werkzaamheid. Hij maakte zijnen zwager met deze verbintenis bekend met de woorden: „Ik dank u voor uwe goede wenschen, welke gij ten opzichte van mij, en mijne vrouw uitdrukt. Ik twijfel niet, of gij zult in haar alles vinden, wat van eene vriendin en medearbeidster kan verlangd worden. Onze echt is onder de beste omstandigheden en met volkomen goedvinden van alle leden der familie gesloten. Wij hebben van de zijde der talrijke betrekkingen de aangenaamste behandeling ondervonden en allen schenen van harte verblijd.”

Ook in dezen brief vergeet hij de zending in Indië niet; hij verlangt van zijn zwager voor de „Noordbritsche Revue” en voor „Lowe’s Magazijn” bijdragen, die met 168 en 120 gld. het vel gehonoreerd werden, en hij voegt er bij: „Zulk eene winst zal ons in staat stellen, onze bibliotheek te vermeerderen.”

In Sept. 1847 waren beiden, Wilson en zijne vrouw, op weg naar Indië. Zij reisden over Noord-Frankrijk, België, langs den Rijn, door Zwitserland, Italië en over Malta. Aan Wilson was daarbij door de Kerk, waartoe hij behoorde, opgedragen, den godsdienstigen toestand van het vasteland te onderzoeken en de verschillende evangelisatie-posten te bezoeken, welke de vrije kerken in Frankrijk en Italië onderhielden. In Bonn maakte hij kennis met den geleerden Sanskriet-kenner Lassen, die hem het eerste vel van zijne „Indische Oudheidkunde,” dat juist gedrukt was, verveerde. In Caïro kocht hij van Kareërs een handschrift van den Bijbel, op 1386 bladen perkament. Met den zendeling Lieder door-trok hij nog eens het land Gozen en vond zijne vroegere meeningen,

uitgesproken in zijn werk over de landen des Bijbels, bevestigd. In blijde stemming stapten zij eindelijk te Bombay aan wal. Zij werden hier verwelkomd door dr. Miller, de zendelingen Mitchell, Henderson, Dsjandsjibai, Hormasdsji en de Abessiniërs. Nesbit was afwezig en begroette hen eerst later; ook zijne heidensche tegenstanders gaven hunne blijdschap over het wederzien te kennen. „Ik heb nu,” schrijft hij, „mijn gewonen Zondagsarbeid, prediken en catechiseeren, weder aanvaard; in de week houd ik twee lezingen, in 't Engelsch en Mahrattisch, die uitstekend bezocht worden.

Ik onderzoek thans de schoolzaken met het doel, mijne werkzaamheden op dit gebied onmiddellijk weer op te vatten. Bidt zonder ophouden, dat Gods genade ons sterke, om onze taak naar behooren te volbrengen; dit is onder alle omstandigheden van veel belang, maar in 't bijzonder in het uitgestrekte land vol duisternis en schaduwen des doods.

De zendelingen, die zich op aansporing van Wilson te Nagpoer hadden neergezet, stieten alras op moeilijkheden. In 't jaar 1848 werd een bekeerde Brahmaan in de gevangenis gezet, bloot omdat hij zijne eerste geloof had verzaakt. Eerst sinds 1813, toen Engeland na den dood van den laatsten Radja den hoofdeloozen staat in bezit nam, verkreeg ook de Zending hier meer vrijheid.

Gedurende Wilsons afwezigheid was het Sindh-land, aan den benedenloop en den mond van den Indus, geannexeerd; hij zag terstond in, dat het nieuwe gebied een veld voor de Zending aanbood en besloot in vereeniging met dr. Duff, die zich daar bij hem zou voegen, het terrein te verkennen. Voor hij echter de verre reis ondernam, geraakte hij in de onmiddellijke nabijheid van Bombay, op het eiland Salsetta, in doodsgevaar en dat wel — door wilde bijen! Hij had zich met een voormalig onderwijzer aan een regeeringsschool derwaarts begeven, om de merk-

waardigheden van het eiland in oogenschouw te nemen. Een bijenzwerm, dien men op onverstandige wijze woedend had gemaakt, viel op het geheele gezelschap aan. „Ik sprong een boschje in om mij te beveiligen, doch vond er geen beschutting. Bij mijn pogingen om de beesten van mij af te weren, gleed ik in een kloof naar beneden, veertig voeten diep, en scheurde mijne kleeren en huid, doordien ik met scherpe doornstruiken in aanraking kwam. De bijen vervolgden mij in tallooze menigten en, had God mij niet geholpen, het ware met mijn reizen uitge-weest. Ik had een doek in de hand, waarmede ik den heer Henderson had willen te hulp komen, en daar ik niet kon opstaan, breidde ik dien over de struiken uit en dook daaronder weg..... Ten gevolge der venijnige steken begon ik te braken, mijne pols werd zwakker en mijn hart was mat; daar ontdekte mij een inlander, die mij uit het struikgewas te voorschijn haalde en een zoo luid geschreeuw aanhief, dat mijne vrienden kwamen toesnellen.” Onder geneeskundige verpleging herstelde hij allengs, zoodat hij naar Bombay vervoerd kon worden, waar hij volkomen genas. Doch tegen het einde van dit jaar deden zich opnieuw verschijnselen voor van de leverziekte, die hem zooals gezegd is naar Europa had gedreven. Dit was voor hem een ernstige vermaning tot voorzichtigheid, zoodat hij eerst in 't begin van 1810 in gezelschap van twee inboorlingen de voorgenomen reis kon ondernemen. Hij was de eerste protestantsche zendeling, die het Evangelie predikte aan de boorden van den Indus. Den 1en Januari was hij te Karatsji, waar hij terstond in de bazar optrad om de boodschap des heils te verkondigen. Hij trof in de stad verscheiden inlandsche Christenen aan, die een invloedrijke positie bezaten. Zij waren te Calcoetta in de scholen van dr. Duff onderwezen en gedoopt, hieronder was ook een neef van de eerste Hindoesche vrouw, die hij zelf in de Christelijke Kerk had opgenomen, voor wien het natuur-

lijk een vreugdevolle verrassing was, hem in deze verre gewesten te ontmoeten. Vandaar trok hij door de bergachtige wildernis, welke het Sindh-land van Beloedsjistan scheidt, naar de oude stad Schwan. De eerste dag van de reis bracht hem tot den Muggur-vijver, waarin onwetende Mahomedanen tamme krokodillen houden; vijf en zeventig dezer dieren, groot en klein, leefden in dezen poel. „Zij schenen zeer tam, lieten toe dat wij hen bij den staart gevat hielden en draaiden rond op bevel van de fakirs in de verwachting, dat men ze een geit of eenig ander ongelukkig offer zou toewerpen. Wij vonden Mor Saheb slapend, doch wekten hem met onze stokken. Hij opende zijn muil ongeveer een el en blies en snoof als een smids blaasbalg.” De Hindoes aanbidden het dier en brengen den fakirs rijke geschenken.

Den 10^{en} Januari waren zij getuige van het neerdalen van een sprinkhanenzwerm, waarvan de inlandsche gidsen met gretigheid aten; daarop verzamelden zij vele versteeningen en deden allerlei waarnemingen met betrekking tot de dieren- en plantenwereld alsmede betrekkelijk het klimaat en de weersgesteldheid van het land. Op zekeren dag zagen zij den rook van twee stoombooten, waarvan de eene den Gouverneur-generaal aan boord had, en zij verheugden zich, in het woeste land nog een kenteeken der zich verbredende beschaving te zien. Den 19^{en} bereikten zij Schwan, waar zij door den Engelschen bevelhebber vriendelijk ontvangen werden. Reeds den volgenden dag vergeleek Wilson, wat Arrian bericht omtrent den krijgstoct van Alexander naar den Indus, met de plaatsen, waar nog puinhoopen verrijzen. Daar brak de Zondag aan. „Ik heb bijna den geheelen dag met verscheiden inboorlingen gesproken, hun gepredikt en boeken en traktaten uitgedeeld.” Hij las met den geleerden Brahmaan Kakaldas een gedeelte der vertaling van Mattheüs' Evangelie in de Sindhi-taal van den hoofdman Stack. De Brahmaan vond de taal zeer juist, en luisterde

ook aandachtig naar Wilsons verklaringen. Onder zijne toehoorders bevond zich een afgevallen Roomsche-katholiek uit Bassein, die berouw scheen te gevoelen over zijn afval en gaarne met Wilson naar Bombay ware gereisd om weer Christen te worden, had de zendeling niet verklaard, dat hij Christus juist daar moest belijden, waar hij Hem verloochend had. Den 31^{en} Januari schrijft hij: „Ik vertaalde de beide eerste hoofdstukken van een mijner traktaten in het Persisch, hier in mijne tent aan den oever der rivier. Na volbrachten arbeid nam ik mijn verrekijker en noordwaarts over den Indus ziende, ontdekte ik de boot van dr. Duff, die langzaam stroomaf gleed en de plaats naderde, waar ik mijne tent had opgeslagen.

Mijn vurigste wenschen waren vervuld en weldra begroetten wij elkander met hart en hand. Ons gevoel bij deze ontmoeting aan dit eind der wereld na een scheiding van tien jaren was overstelpend! De beide zendelingen trokken over Tatta en Katsj, waar zij de Iersche stations bezochten, naar Soerat, waar zij plaats namen op de stoomboot naar Bombay.

Ondertusschen verwekten de uitkomsten der Zending een storm van twee zijden. De plaatselijke pers en zekere onderwijzers aan regeeringsscholen vielen de zendelingen op bittere wijze aan, en beweerden, dat dezen zich niet met onderwijs moesten afgeven. Van de andere zijde bemerkten de Parsis en anderen, die hunne kinderen van de zendelingsscholen genomen en op die der Regeering geplaatst hadden, dat de waarheid ook daar nog haar kracht en invloed deed gevoelen, zoodat sommige leerlingen zelfs tot het Christendom overgingen. Juist in dezen tijd, nu het eerste geslacht van leerlingen de zendelingsscholen verlaten had, zag men de werking van het zuurdeeg. Daarbij kwam dat de voortdurende twist-gesprekken, prediking, zendelingsreizen, de bijbelvertalingen en andere boeken het bestaan van vele genootschappen in gevaar brachten, vooral doordien deze reeds door den geestelijken invloed

van de toenemende beschaving, herhaalde schokken hadden onder-
vonden. In het Catechetenhuis ontbrak het nooit aan personen,
die onderricht verlangden. Zelfs tegenstanders brachten hunne doch-
ters naar de scholen van mevrouw Wilson, waar wel in de eerste
plaats het breien en naaien aanlokte, doch het kostelijke toegift
des Evangelies aan de kleine arbeidsters ten beste gegeven werd.

In het jaar 1850 maakt Wilson melding van twee zonderlinge
kostgangers. „Mijn beide jonge Abessiniërs schonken mij twee jonge
leeuwinnen, die zij van hunnen koning hadden gekregen. De beesten
zijn voor de inboorlingen te Bombay voorwerpen van de grootste
nieuwsgierigheid; honderden komen er naar kijken. Ik vind ze
intusschen dure gasten; want zij verslinden voor iederen maaltijd
een geit. Men heeft er mij f 1200 voor geboden en ik zal ze ver-
koopen om het geld te besteden voor evangelisatie in Abessinië.
Zij zijn buitengewoon mak en liepen Gabroe en Maricha dagen
lang na als honden; kwamen zij in een bosch en waren zij moede,
dan liepen zij er dieper in en legden zich neer, totdat men ze
met stokslagen voortdreef. Hun gebrul is verschrikkelijk. Ik bezit
nog twee andere merkwaardige dieren: een eekhorntje zoo groot
als een kat, met een staart zoo groot als een stalbezem, en een
miereneter met hoornachtige schubben op den rug als dakpannen.”

Toen Wilson van een reis naar Kathiawar terugkwam, ontving
hij een bezoek van den geleerdste onder de Parsis, met name
Bamantsjidossabhai; hij was de zoon van een anderen geleerde,
wien door de Parsis was opgedragen, de aanvallen van Wilson
op het Parsisme af te slaan. Op raad van een Europeeschen vriend
had hij het twistgeschrift doorgelezen en was tot de overtuiging
gekomen, dat de waarheid aan de zijde des Evangelies was. Hij
overhandigde Wilson een langen brief in 't Engelsch, waarin hij
de gronden ontwikkelde, waarop hij het Christendom aannam en
den doop begeerde.

Een huisvader, die Wilson dertien jaar te voren in Ajoenta

gehoord had, zocht hem te Bombay op en keerde daarop naar huis terug om zijn gezin te halen. Een jonkman uit Beloedsjistan, die Wilson op zijn laatste reis gehoord had en door zijne woorden getroffen was, werd kort daarop gedoopt, hij was de eersteling uit die streek. Een brief uit Nablos, het oude Sichem, van Amram ben Saleemah, den priester der Samaritanen, vernieuwde de verbinding met dien stam, terwijl verscheiden leden daarvan, zich bij een der zendelingen in Palestina vervoegden om verder onderwijs te ontvangen. Uit deze voorbeelden blijkt wel, hoezeer zijn invloed zich uitbreidde en dat niet alleen bij de massa van het onwetende volk, maar ook bij de kringen der geleerden, die door zijne wetenschappelijke meerderheid gewonnen werden. De zending onder zijne leiding telde in 't jaar 1853 2150 schoolleerlingen, waarvan 41 behalve de landstalen ook het Engelsch beoefenden; daarbij waren er 41 op de meisjesscholen. De Kerk of gemeente, waarvan wij het bescheiden begin boven hebben gezien, bestond thans uit 126 volwassen leden, waaronder 55 avondmaalgangers.

In het jaar 1855 mocht hij verscheiden der beste leerlingen van zijn college (gymnasium) doopen, o. a. één Brahmaan en den eersteling der Bohora's (eene Mahomedaansche sekte), wien hij als colporteur hoopte uit te zenden.

Van een anderen proseliet betuigt hij: „Hij leeft in Gods woord en in het gebed en is machtig in de heilige Schrift. Hij wordt door de inlanders met zekere nieuwsgierigheid beschouwd en wordt toegelaten in kringen, waar anders niemand binnendringt. Hij draagt het getuigenis van Jezus Christus met zich, waar hij gaat en knoopt met velen in het zendelingshuis godsdienstige gesprekken aan.”

Te midden dezer voor hem zoo aangename ondervindingen raapte de dood zijn jarenlangen medearbeider en zwager Nesbit van zijn zijde weg, als om hem aan het onbestendige van al het

ondermaansche te herinneren. Robert Nesbit had dien dag, ja eenige uren voor dat hij als een offer van de cholera viel, nog onderwijs gegeven.

Het volgende jaar had Wilson weer een zeer blijde ervaring; vier Parsis, leerlingen van het college Elphinstone, een dier regeeringsscholen, waar het den onderwijzers streng verboden was zelfs bij de verklaring van Engelsche schrijvers van den Christelijken godsdienst te spreken, meldden zich in het zendelingshuis aan om onderwijs, en het was een goede schrede voorwaarts, dat de Regeering tengevolge van de moeilijkheden, die hieruit voortkwamen, dat verbod matigde. Verscheiden andere bekeeringen volgden nog.

Ook aan het werk der Bijbelvertaling werd in dezen tijd ijverig gearbeid. Door Dsjandsjibai en Hormasdsji geholpen, onderwierp Wilson de vertaling van het Nieuwe Testament in de Goedsjerati-taal aan een zorgvuldige herziening.

De Roomsche Kerk heeft al dikwijls den draak gestoken met de protestantsche zending, omdat deze wordt toevertrouwd aan getrouwde mannen, alsof niet een vrome vrouw de beste troosteres en steun ware in de nooden, den strijd en de zorgen, die aan het leven van den zendeling verbonden zijn. Wilson althans vond dit alles ook in de tweede vrouw, die God hem toegebracht had. Laat ons hooren, wat hij zelf dienaangaande zegt:

„Mijne vrouw mag zich in Indië in buitengewonen welstand verblijden. Zij heeft reeds goede vorderingen gemaakt in de taal der Mahratten. Zij heeft hier een ruim veld van werkzaamheid; want wij hebben meer dan 500 meisjes op onze scholen voor inlanders.” Zij zelf echter schrijft: „Mijne werkzaamheid als onderwijzeres neemt toe; ik besteed daaraan dagelijks vier uren, nl. van 12—4; bovendien is er tijd noodig tot voorbereiding. Daarbij komt elken morgen van 10—11 een les in het Mahrattisch, waarop oud en jong in het lezen wordt geoefend; om 11 uur komt mijn

Moensji om mij Hindostansch te leeren. Dit is gemakkelijker dan Mahrattisch, doch ik zal niet snel vorderen, daar ik zoo weinig tijd tot eigen studie heb. Verder heb ik de meisjes van eene hogere klasse; die komen om naaien en Engelsch te leeren; wij lezen samen in den Mahrattischen bijbel en zij leeren den Engelschen evangelischen catechismus. Zij teekenen schoentjes voor hare broertjes en hebben veel lust in Kanefaswerkjes naar eenvoudige patronen. Sommige meisjes mijner school zijn zeer goede naaisters en kunnen heel aardige kousen breien."

Opnieuw was Wilsons aandacht op de rotstempels van Indië met hunne talrijke beeldwerken en inschriften gevestigd. Er kwam geen nieuwe Gouverneur-generaal, geen lid van den Raad van Indië te Bombay, of Wilson moest hen bij het bezoeken der onderaardsche heiligdommen vergezellen; ook de reizigers uit Europa en Amerika waardeerden het zeer, ze onder zijne leiding te bezichtigen.

Met dezelfde heuschheid en welwillendheid greep hij telkens veel schoons en wetenswaardigs uit de schatten zijner kennis en geleerdheid en verrukte allen door zijn vriendelijkheid, zijn historische en oostersche kennis, zijn aanhalingen uit de werken van dichters en geleerden, zijn geniale of humoristische opmerkingen, zoodat zijn gasten, zooals b. v. lady Canning, verklaarden, dat zij nog nooit zulk een man hadden ontmoet.

Tot dezen tijd waren de prachtvolle bouwwerken prijsgegeven aan het vandalisme van touristen; onder het voorwendsel, een aandenken mee te nemen, had menigeen de zuilen en bas-reliefs geschonden. Om de baldadigheid te keer te gaan werd er een oppasser aangesteld op het eiland Elephanta, omdat de overoude kunstwerken aldaar, in de onmiddellijke nabijheid van Bombay, het meest aan berooving waren blootgesteld. Wilson dacht evenwel niet alleen aan de bewaring der aloude gedenkteeken, maar wenschte er partij van te trekken voor de geschied- en oudheid-

kunde van Indië. Op zijn voorstel benoemde de Regeering eene commissie, waarvan hij president werd, en die de opdracht ontving, de tempels, het beeldwerk en de inscriptiën nauwkeurig op te nemen, er photographische afbeeldingen van te nemen en te zorgen, dat hunne geschiedenis, architectuur en godsdienstige beteekenis in 't licht gesteld werd. Wilson schreef hierover twee gedenkschriften (1848 en 1852). Met den geleerden Lassen van Bonn onderhield hij voortdurend briefwisseling over Indische, met professor Goldstucker te Londen en met Westergaard te Kopenhagen over Zend-litteratuur. Toen na de annexatie van Satara een groote Arabische bibliotheek in handen der Engelschen viel, verlangde men van Wilson een verslag over hare waarde. Van de examencommissie voor beambten in de landstalen moest hij voorzitter worden, en hij beloofde bij gelegenheid hare vergaderingen bij te wonen; doch hij bedankte voor de betrekking van Regeerings-overzetter of vertaler. Hierover laat hij zich in een brief aan den Secretaris der Zendingvereeniging in Edinburg aldus uit:

„Bij deze gelegenheid meld ik u, dat de nieuwe gouverneur, lord Elphinstone, mij voor eenige weken aanbood de betrekking van eersten vertaler der Regeering, waardoor maar een deel van mijn tijd in beslag genomen zou worden, en mij een bezoldiging werd verzekerd, die mij in staat zou stellen, nog een paar zendingen te onderhouden. . . . Zonder hierover met iemand te raadplegen, wees ik dit aanbod van de hand; want ik ben overtuigd, dat geen dienaar des Evangelies een wereldlijk ambt mag aangaan, hoe voordeelig zulks ook in geldelijk opzicht voor de zaak van Christus moge zijn, zoolang ten minste de Christelijke Kerk gewillig is hem te ondersteunen.

. De heer Molesworth, de schrijver van het Mahrattisch woordenboek, is het met mij eens: „Gij hebt recht gehandeld; geen geldelijk voordeel kan opwegen tegen uw algeheele overgave aan het zendingwerk!” zegt hij. — En ik denk, dat het Comité van

hetzelfde gevoelen zal zijn; voor de uitbreiding van dit werk behoeven wij te huis en in den vreemde geloof aan de beloften, aan de voorzienigheid en aan den Geest Gods."

De afschaffing van den meisjesmoord lag hem steeds na aan 't hart; sinds de lang vervlogen dagen, dat hij in het huis van dr. Cormack met de bemoeiingen van generaal Walker bekend was geworden, had hij daartoe al zijn invloed aangewend, en hij zag met blijdschap, dat zijne philanthropische pogingen met immer grooter gevolg bekroond werden. Thans schreef hij een boek onder den titel: *Geschiedenis der onderdrukking van den meisjesmoord in westelijk Indië onder het Bestuur van Bombay, benevens aantekeningen over de landen en volksstammen, waarin hij geheerscht heeft. 1855.* Twee jaren daarna verscheen een nieuwe druk van het Mahrattisch woordenboek van Molesworth, dat door Wilson verrijkt was met de kennis dezer taal, die hij op zijne reizen verzameld had; een meesterlijke voorrede van zijne hand geeft een overzicht van de taal en letterkundige geschiedenis der Mahratten. Hij ging toen zwanger van de gedachte een nieuwe verklaring van het Mahomedanisme te schrijven; doch het kastenwezen, dat hem overal belemmerend tegentrad, lag hem nog nader. Hij ondernam het, daarvan eene geschiedenis te schrijven; doch de grondigheid waarop hij zich toelegde, veroorloofde hem slechts één deel het licht te doen zien. (1817.) Het werk bleef onvoltooid. Nauw daarmee verwant is zijn werk: „*Indië voor drie duizend jaren*," dat in 1858 verscheen en den maatschappelijken toestand van den ouden Ariër beschrijft.

XI.

DE GROOTE OPSTAND EN ZIJNE GEVOLGEN
VOOR DE ZENDING. STICHTING DER
UNIVERSITEIT TE BOMBAY.

Het jaar van den grooten militairen opstand 1857—58 was voor Indië van beslissende beteekenis. Zoo ontzettend de schanddaden der muiters waren, zoo zegenrijk waren de vruchten, die uit het bloed-en-tranen-zaad voortkwamen. Het monopolie der Oostindische Compagnie werd vernietigd en ten zegen voor de Zending aanvaardde de kroon van Engeland hare nalatenschap. Zooals bekend is bleef de opstand hoofdzakelijk tot het noorden van Indië bepaald; Bombay werd er nauwelijks door bewogen; de inlanders moesten de weldaden der Europeesche beschaving erkennen en de bekeerden hadden met de rebellen niets gemeen. Wilson schrijft over hen in dezen tijd: „Het zal u verblijden te vernemen, dat de geest onzer jonggeboren gemeente voorbeeldig is en blijft. De jongelieden en de anderen, die zich het vorige jaar hebben aangesloten, zijn waarlijk eene aanwinst voor haar, en liefde en eensgezindheid heerschen in het midden.

Wel poogden de oproerlingen ook aan de westelijke kusten hun kwaad zaad te zaaien, doch slechts op twee of drie plaatsen kwam het tot een snel onderdrukten opstand. De politie liet dan ook de verdachte brieven op de post aanhouden en openen, en daar zij slechts geheim schrift bevatten, dat niemand kon lezen, werden zij aan Wilson ter hand gesteld. Deze, die zijn scherpzinnigheid aan de tempelinschriften geoefend had, vond er den sleutel bij. Men kan denken, welk een gewichtigen dienst hij de Regeering door de ontcijfering der geheime correspondentie bewees. Hij

haastte zich zijne familie in Schotland omtrent zijne positie gerust te stellen. „De muiterij der Sipahis in Bengalen,” zoo schrijft hij aan zijne zuster (30 Juli 1857), „duurt nog voort en men begint nu eerst de moorddadige aanvallen af te weren. Velen onzer landslieden, mannen, vrouwen en kinderen zijn verraderlijk vermoord. Onder hen zijn vijf of zes zendelingen. Met innig leed gevoel deel ik u mede, dat ook Thomas Hunter, de zendingeling der Schotsche Kerk te Sialkot in de Pendsjaab tot hun getal behoort. Hij is den 9den dezer met vrouw en kind omgebracht. Zij hebben nog, voordat zij zich naar hun station begaven, eenige maanden te mijnent vertoefd; wij kenden hen van nabij en hielden veel van hen. Omtrent het lot van twee bekeerlingen, die bij hen waren, hebben wij niets vernomen. . . . Te Bombay is, Gode zij dank! alles rustig, zoodat ik mij kortelings sterk maakte, in 't holst van den nacht door de straten te gaan zonder eenig verdedigingsmiddel. Hoe lang deze toestand van veiligheid nog duren zal, hangt van de genadige voorzienigheid Gods af. In Poena schijnt een samenzwering te zijn gesmeed tot vermoording der Europeanen, doch zij werd nog tijdig ontdekt. . . . Bidt voor ons en voor de zaak van Christus in Indië.” Zóó weinig oproerig waren de gemoederen te Bombay, dat de inlanders tegen het einde van 1858 zestig duizend gulden opbrachten tot stichting van een staathuishoudkundig en natuurhistorisch museum.

Het oproer deed intusschen het geweten der Engelschen ontwakken; men begreep, dat de Regeering zwaar gezondigd had door de grondstellingen des Christendoms te verloochenen en het heidendom te begunstigen. De Vereeniging voor onderwijs van inlanders, de Bijbel-, traktaat- en zendelingsgenootschappen werden met nieuwen ijver bezielde. De Amerikaansche zending vestigde een nieuw station te Audh en de Vereenigde Presbyteriaansche Kerk van Schotland (eene door een vroegere scheiding van de Staatskerk ontstane gemeenschap) begon haar zegenrijken arbeid.

onder de Radsjpoeten; Wilson, die het land en volk bij gelegenheid van vroegere reizen had leeren kennen, werd daarbij geraadpleegd. In het laatst van October 1860 kwamen de twee eerste zendelingen Shoolbred en Steele aan; Wilson en zijne vrouw geleidden hen naar de plaats hunner bestemming. Deze onderneming, zoo kort na het oproer, scheen velen angstigen gemoederen zeer gewaagd en men vermaande tot voorzichtigheid. Wilson wist niet van zoodanig zich in acht nemen en de uitkomst bevestigde zijne verwachtingen.

Men moest per ossenkar een streek van 1500 Eng. mijlen doortrekken en dat wel voor de helft gedurende het heete jaargetijde; Steele stierf onder weg, nadat hij door Wilsons vrouw op het zorgvuldigst verpleegd was. Wij laten eenige uittreksels uit brieven en het reisjournaal hier volgen.

Mevrouw Wilson schrijft aan eene harer zusters: „Mijn man heeft een zeer lang gesprek gehad met den Gaikwar (den vorst van Baroda) en schonk hem een bijbel, nadat hij zijne opmerkzaamheid op eenige waarheden der Schrift gevestigd had. Hij vermaande hem, scholen te stichten en voor het volksonderwijs in zijn land te zorgen. De vorst antwoordde, dat niemand verlangde iets te leeren. Ik vrees, dat hij zelf geen goed voorbeeld geeft; want zijn grootste genoegen vindt hij daarin, dat hij wilde dieren tegen elkander ophitst. Bij de laatstgehouden diereengevechten heeft hij f120,000 verspild. De tolk van zijne Hoogheid is een voormalig kweekeling onzer inrichting te Bombay en een ander onzer leerlingen geeft den broeder van den vorst onderwijs in het Engelsch. . . . Deze beiden verheugden zich ons te zien en waren ons zeer van dienst. De laatste reed ons in een der vorstelijke wagens naar het landhuis van den Gaikwar. Het is eene kleine villa in een grooten tuin met fraai snijwerk bezet; aan alle wanden van het gebouw hangen tal van spiegels en prachtige lampen; ook vindt men er eene zeldzame verzameling drinkvaten,

muziekdozen, wanduurwerken met zingende vogels en dansende figuren."

Wilson zelf schrijft dd. 6 Februari: „Mijn voornaamste zendelingswerkzaamheid bestond in 't voeren van gesprekken met ruiters uit het leger; het zijn meest Sikhs, die goed Hindostansch verstaan, doch maar enkelen lezen het. . . . Zondag den 22^{en} Januari heb ik in de open lucht een Brahmaan uit den Himálaja, met name Tsjintarim, gedoopt. Hij was pas drie en twintig jaar oud, en was met ons van Bombay afgereisd, waar hij gedurende anderhalf jaar de openbare godsdienstoefeningen der Zending had bijgewoond. Hij was in regeerings- en zendelingsscholen in het Hindostansch onderwezen en bezat veel degelijke kennis. Toen de familie Hunter te Sialkot vermoord werd, ontfermde hij zich over een bekeerling, met wien hij weder naar Bombay kwam. Hij had mijne „*Verklaring van het Hindoeïsme*” gelezen en was begeerig, kennis met mij te maken. Zoo volgde hij ons van Bombay met het voornemen, van het Evangelie in zijn vaderland te getuigen. Enkel ten gevolge mijner prediking op deze reis, meende hij den doop niet langer te mogen uitstellen. Ik heb een hooge gedachte van zijn Christelijk karakter."

De terugreis geschiedde weer per ossenwagen en wel op een gewone boerenkar met een dak van bamboesriet, waarover dekens waren uitgespreid; deze toestel was zoo laag, dat de reizigers genoodzaakt waren, voortdurend te liggen. Over een groote streek van den weg was geen huis voor reizigers te zien; zij moesten als Zigeuners onder de schaduw der boomen legeren.

Te Mohw huurden zij een grooteren wagen met een hooger verdek; doch het onderstel was van ijzer en maakte een vervaarlijk alarm. Het was letterlijk onmogelijk er in te slapen. Wilson was totaal uitgeput en kreeg de koorts, tien dagen voor het einde der reis. Daarbij joeg een wervelwind het stof zoodanig op, dat beiden „zwart zagen als bezembinders."

Te Indor woonden zij een zoogenaamde „doerbar” bij, dien de vorst Holkar gaf, om het verlof feestelijk te vieren, dat hij gekregen had, een erfgenaam te mogen aannemen. „Holkar,” schrijft Wilson, „verlangde uitdrukkelijk een twistgesprek naar den eisch tusschen de Brahmanen en mij. Hij zelf nam het voorzitterschap op zich en kweet zich op onpartijdige wijze van zijne taak. . . . Hij ergerde zich aan de jammerlijke rol, die de Brahmanen speelden.

„Zij richtten verscheiden vragen tot mij, die de Maharadsja voor kinderachtig verklaarde. Hij nam daarop zelf het woord en vroeg mij: „Waarom slacht gij dieren?” — „Maharadsja, dit is een vraag zoowel voor u als voor mij. Gij slacht ook dieren, al zijn het dan kleinere, maar alleen geen koeien. Om dezelfde reden als waarom gij vogels, geiten, schapen enz. slacht, doe ik het koeien, daar zij mij eene goede spijs opleveren, die God niet heeft verboden. Ik bewonder de heilige taal, het Sanskriet. Het beste woord voor mensch is *manuschja*, d. i. een bezielde wezen. Het woord voor dier is *pashu*, dat is, wat gedood mag worden. De mensch is alzoo een verstandelijk en zedelijk wezen, geschapen om God te dienen; de dieren zijn geschapen ten dienste der menschen. De Veda's bewijzen, dat de oude Hindoes ze aten. De dood is voor de dieren niet, wat hij voor ons is.” De Brahmanen waren geheel overbluft, als Wilson zulke gronden tegen hunne stellingen aanvoerde. In het jaar 1854 regelde een Parlements-acte, de schoolzaken in Indië; hierbij werden voor iedere plaats volksscholen erkend als de grondslagen van het onderwijs; dan middelbare scholen deels met Engelsch onderwijs in elk district en daarenboven drie universiteiten, te Calcoetta, te Madras en te Bombay één. Al de bestaande colleges, regeeringsscholen, privaat-inrichtingen, Hindoe-, Mohamedaansche, Parsi- en Christelijke scholen werden in het verband opgenomen en daaraan bijdragen uit de publieke kassen toegekend.

Wilson werd eerst tot lid van den akademischen Senaat, later tot vice-kanselier van de universiteit van Bombay benoemd. Met blijde verwachting had hij deze nieuwe ontwikkeling van zaken begroet, en aan zijn invloed is het te danken, dat onder de voorlezingen aan de nieuwe hoogeschole ook lezingen over Christelijke philosophie en Bijbelkunde werden opgenomen. Het kenmerkte den geest der inlanders, in dezen tijd, dat der universiteit van hunne zijde de rijkste giften toevloeiden; schenkingen van 120, ja 240 duizend gulden en ook geringere kwamen in tot oprichting van een universiteitsgebouw, tot stichting van eene bibliotheek, voor beurzen ten einde reizen naar het Westen te bekostigen, voor prijsvragen, tot oprichting van leerstoelen voor verschillende wetenschappen. Wilson verheugde zich in het vooruitzicht, dat aan de oude leerstelsels van Indië door de verbreiding van Europeesche wetenschap mettertijd den doodsteek zou worden toegebracht.

XII.

INVLOED OP HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN DER INLANDERS. BOUW VAN EEN KERK EN PASTORIE.

Het Brahmaïsme heeft in den loop der eeuwen in leer en gebruiken vele veranderingen ondergaan en over 't geheel niet tot verbetering; het is in velerlei opzicht ontaard en in vele zijner uitloopers in een modderpoel van de ruwste zinnelijkheid geëindigd. Zoo verbreidde zich sinds het einde van de 15de eeuw

de dienst van Krisjna, wier priesters aanspraak maken op goddelijk eerbewijs en koningen (Maharadsja) genoemd worden. De godsdienst bestaat in ontuchtige uitspattingen: gehuwde en ongehuwde vrouwen moeten hare eer aan de priesters geven. Bovendien betalen de vereerders van Krisjna een belangrijke schatting aan de priesters, bestaande in een aantal procenten van het inkomen. In Bombay bracht een enkel handelsartikel aan de priesterschap f 63,600 in het jaar op. Dit onrecht was zoo schreeuwend, dat een inlander, die zelf tot deze gemeenschap behoorde, het in een nieuwsblad, dat hij uitgaf, openlijk bekend maakte (21 Oct. 1860). Eenige maanden later diende de Maharadsja, wien het gold, een aanklacht wegens laster tegen hem in, nadat hij zijne aanhangers op straffe van uitbanning verboden had, voor het gerecht getuigenis af te leggen. Wilson, die wegens zijn nauwkeurige kennis van de zeden der inboorlingen ook in de kwestie gewikkeld werd, ontving de uitnoodiging van de rechters om als getuige op te treden, en aan zijn getuigenis, gegrond op geschriften en gesteund door eigen waarneming, was het te danken, dat de beschuldigde werd vrijgesproken. Daardoor ontving de afschuwelijke sekte een slag, dien zij niet gemakkelijk te boven kwam. De dagbladschrijver zelf besloot, na afloop van het proces eene reis naar Engeland te ondernemen. Volgens Indische begrippen was dit een verschrikkelijke ketterij, en dit veroorzaakte deswege een vreeselijke opschudding onder de inlanders.

De meer verlichten riepen eene vergadering bijeen, ten einde de reiskosten voor den „nieuwlichter” saam te brengen. In deze vergadering hield Wilson een toespraak, waarin hij betoogde, dat aan het oorspronkelijke Hindoeïsme het verbod van reizen buitenslands geheel vreemd was, dat in oude tijden de Hindoes op alle kusten der Indische Zee handelsbetrekkingen hadden en overal kwamen, aan de Roode Zee, de Persische Golf, de kusten van Afrika tot Mozambique. Den zelfden dag woonde hij

het examen bij, dat de gouverneur sir Bartle Frere hield in een Parsi-school, en toonde op die wijze, hoezeer hij, de vurige bestrijder van het Parsisme, belang stelde in den bloei eener heidensche school. Zijn geloofsijver was vrij van elk fanatisme en, was het zijn ernstig streven, de dwalenden op den rechten weg te brengen, hij kon toch elke poging aanmoedigen, welke de beschaving en verlichting der heidensche bevolking beoogde. Zoo stond hij b. v. in oprechte vriendschapsbetrekking tot vele heidensche familiën, wier leden hij in zijne scholen had opgevoed en werd door hen kortweg Oom Wilson genoemd. Zulk eene familie was die van den rechter aan 't gerechtshof te Bombay, Rao Badahoer Tirmal, van welke hij reeds vier geslachten tot leerlingen had gehad, en wier hoofd, de genoemde rechter, hem een schoon getuigenis zijner dankbare gehechtheid gaf. . . . Hij verhaalt o. a., dat hij als knaap niet van wiskunde hield. „Toen,” zegt hij, „verklaarde Wilson mij de vijfde stelling van Euelides' eerste boek zoo duidelijk, dat ik sinds dien dag van wiskunde begon te houden. Hij leerde mij meer aardrijkskunde, sterrenkunde, dierkunde, algemeene geschiedenis in zijne gesprekken te huis dan bij het geregeld schoolonderwijs.

. . . . Zijn wijze van leeren was zoo onderhoudend, dat wij van de moeilijkheid der studie weinig merkten, maar meenden met hem te spelen. Hij behandelde ons als een vader. Waren wij ziek, hij verpleegde ons zelf. Mijne vrouw was tot hiertoe geheel onwetend. Hij overtuigde mij van de voordeelen van vrouwelijke beschaving, zoodat ik haar lezen en schrijven leerde. . . . Nadat ik de school had verlaten, beval hij mij den Gouverneur aan en daaraan heb ik de betrekkingen te danken, die ik later mocht bekleden.”

De moeder van Tirmal Rao leerde hij in haar zestigste jaar nog lezen. Zulke kennissen had Wilson er vele, niet alleen onder de particulieren, maar ook onder de inlandsche vorsten. Doch het innigst bleef hij verbonden met degenen, die door zijn invloed tot bekeering waren gekomen en die onder de talrijke stammen

EEN VOORNAME HINDOE-VROUW. (Blz. 82.)

heinde en ver verstrooid waren. Op den veertigsten verjaardag van zijn aankomst te Bombay ontving hij dan ook een adres van hen, waarin zij hem hunnen dank en hunne blijdschap betuigden. Zij lieten het echter niet bij woorden blijven, maar opperden de gedachte, eene kerk voor inlanders en eene pastorie te bouwen en droegen daartoe aanzienlijke sommen bij. Zoo ontving Wilson een schooner gedenkteeken, dan eenig monument had kunnen zijn, een gedenkteeken, dat voortdurend getuigt van zijn gezegende werkzaamheid, die zich bijna over een halve eeuw uitstrekt.

Eene reeks van gebeurtenissen oefenden op Bombay in dezen tijd een grooten invloed uit en brachten den handel op nieuwe wegen, die na een tijd van onbegrensde zwendelarij tot een onvermijdelijke crisis voerden. Onmiddellijk na het dempen van den opstand was Bombay overstromd met vertrekkende soldaten, en weduwen en kinderen van gevallenen. Gedurende den opstand waren er leveranciers voor het leger, paardenhandelaars en dergelijk slag van volk saamgestroomd en de aankomelingen werkten niet mede om het peil van zedelijkheid te verhoogen. Nu reeds stegen alle prijzen van levensmiddelen en ook de Zending, onder Wilsons leiding, werd daardoor getroffen. Wilson had namelijk tot dusver in de wijk Ambrolie een woning in huur gehad. Nu verhoogde de eigenaar zijn eisch tot f 360 in de maand, en daar deze huurprijs ongehoord hoog was, besloot Wilson het huis te verlaten, waarin hij gedurende dertig jaren zooveel leed en vreugde had ondervonden en gesmaakt. „Niet zonder weemoed,” schrijft hij, (1862) „verlieten wij voor veertien dagen eene woning, waarin wij zoolang geleefd en in vereeniging met dierbare en trouwe vrienden des Heeren naam zoo dikwijls hebben aangeroepen; waarin wij onzen uitgebreiden, veelvoudigen zendingsarbeid begonnen en voortgezet hebben onder den zegen Gods, tot onderrichting van velen en tot bekeering van niet weinigen; waarin wij het eerste optreden van belijders Christi uit elken stand, van allerlei godsdienst bijge-

woond en om hunnentwil, vaak met eigen levensgevaar, een zegenrijken strijd voor godsdienstvrijheid gevoerd hebben; waarin wij de eerste tot het Christelijk leeraarsambt geordende inlanders voor hun heerlijk werk ingezegend hebben; waarin zoo menige vergadering van Christenen of van dezulken die het wenschten te worden, is gehouden in tegenwoordigheid van Hem, die beloofd heeft, dat, waar twee of drie vergaderd zijn in Zijnen naam, Hij in het midden zijn wil. Wij ondervonden bij deze gelegenheid veel liefde van onze vrienden, alsmede van de bekeerden en van vele heidenen."

Doch ook door de gedachte aan de zegenende voorzienigheid des Heeren werden de onaangenaamheden van het vertrek veel dragelijker en deze was hierbij op kennelijke wijze merkbaar. Juist waren de lieden van de Zending vertrokken, toen de pest uitbrak en in den eerstvolgenden nacht 40 à 50 slachtoffers maakte in de omringende woningen. Rondom het opvoedingsgesticht werden voor Wilson en zijn collega Stothert met de hunnen, voor de inlandsche catechisten alsmede voor de bibliotheek tenten en hutten opgeslagen en ingericht. Verscheiden jaren geleden had dr. Smytton aan de familie Wilson een landhuis op Malabar Hill ten geschenke gegeven en tot heden had de zendeling aan het verlangen zijner vrouw om derwaarts te trekken, weerstand geboden; hij achtte het zijn plicht onder de inlanders te leven en veroorloofde zich slechts van tijd tot tijd een kort oponthoud te Poena of Mahablesjwar. Nu echter betrok hij, bij het aanbreken van het heete jaargetijde, dat huis. Hij richtte hier een logeerkamer in, waarin tal van Europeanen en inlanders vriendelijke opname vonden. Hier vergastte hij zich, wanneer hij vermoeid van den last des daags en de hitte thuiskwam, of vroeg in den ochtend aan het heerlijke uitzicht over de haven op de West-Ghats. Hier arbeidde hij in het studeervertrek of voerde belangrijke gesprekken met zijne vrienden.

Het verkeer in Bombay nam steeds grootere verhoudingen aan,

vooral door den juist uitgebroken burgeroorlog in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. De Indische katoenhandel, welke dien van Amerika moest vervangen, ging hoofdzakelijk over Bombay en leverde verbazende geldsommen op. Achttien maatschappijen werden er opgericht; eene daarvan wilde de Back-baai, waar men nauwelijks met visschersbooten kan varen, in een handelshaven herscheppen en, daar Wilsons huis op Malabar Hill lag, bood een spekulant hem daarvoor het twintigvoud van de waarde. „Ziedaar nu, hoe ver wij het in Bombay gebracht hebben,” riep Wilson uit; „doch ik geef de dolzinnigheid een jaar tijd, dan is het er mee uit!”

Hij sloeg het aanbod af en zijne voorspelling werd vervuld. Weldra kwamen er tal van bankroeten voor, fabelachtige sommen werden verloren; bankiers, beambten, geestelijken werden in den algemeenen val meegesleept; maar drie personen kwamen er, zoo men zegt, heelshuids af en onder hen was Wilson. Bombay bleef intusschen als uitgangspunt der Indische spoorwegen en der haven, waar de schepen bij elke postreis tal van vreemdelingen uit Europa aan land zetten; en velen van dezen namen hun intrek op Malabar Hill of verzochten Wilson, hun de ondheden der stad en omstreken te toonen, o. a. de eerste onderkoning van Indië, lord Canning, en eindelijk de Prins van Wales. Ook Livingstone vertoefde meermalen in de gastvrije woning van dr. Wilson, besprak met hem het vraagstuk der zending in Afrika en liet ook zijn beide zwarte reisgezellen, Tsjoema en Weikatani door hem doopen (10 Dec. 1865).

Twee jaar later (1867) rustte sir Napier in Bombay zich toe voor de expeditie tegen Abessinië, die met de inneming van Magdala en de bevrijding der gevangenen van koning Theodorus zoo roemvol eindigde; en weder werd Wilson geraadpleegd. De beide Abessinische evangelisten Gabroe en Maricha waren destijds in hun geboorteland werkzaam; Wilson beval hen bij den generalen staf aan als personen, die gewichtige diensten konden bewijzen, en zij hebben dit werkelijk gedaan, niet slechts in 't belang van't Engelsche leger, maar ook voor

koning Johannes, die den ledigen troon in bezit nam. Zoo strekte zich Wilsons invloed door zijne „kinderen in het geloof” ook tot Afrika uit.

XIII.

NAAR HET EINDE.

De ambtenaarswereld in Indië vernieuwt zich elk oogenblik; het is een voortdurend komen en gaan, en Wilson had het al dikwijls bejammerd, dat mannen, die door hunne ervaring eerst recht in staat waren het land te dienen, het verlieten; hoogst ongaarne zag hij sir Bartle Frere vertrekken, met wien hij door de innigste vriendschap verbonden was. Doch eene andere scheiding stond hem te wachten, die hem nog dieper zou smarten. Toen de maand September 1867 kwam, de onverdragelijkste maand in Bombay, werd Isabella Wilson weggeraapt door den dood. Twintig jaren lang had zij haren man ter zijde mogen staan; inderdaad een lange arbeidstijd, slechts door een verblijf van zes maanden in Schotland afgebroken. Zij heeft op het veld der Zending in Bombay eene diepe voor getogen en er goed zaad in gestrooid; zij was lid van het Dames-comité voor het Schotsche weeshuis en de Bijbelvrouwen-vereeniging en had, zooals geen andere Europeesche dame, toegang in de familiën van Hindoes en Mahomedanen, Parsis en Joden. Een talrijke rouwstoet vergezelde haar lijk naar het Schotsche kerkhof te Bombay. Een nicht van Wilson, mej. Taylor, nam de leiding van des zendelings huishouding op zich.

Een moeilijke vraag voor de Indische zending is, zooals men weet, de verloving en het huwelijk. Wat zal men doen, wanneer

ten gevolge van de bekeering van den man of de vrouw de heidensch gebleven wederhelft weigert bij den bekeerde te blijven? Mag de eerste verbinding als opgelost beschouwd en een tweede aangegaan worden? Wilson werd hierover naar zijn gevoelen gevraagd door het rechtsgeleerd lid van den Regeeringsraad en gaf een duidelijk gemotiveerd, bevestigend antwoord. Een wet in dezen zin werd uitgevaardigd en zodoende een hinderpaal voor menigen bekeerling uit den weg geruimd.

Boven is reeds bij gelegenheid dat er sprake was van den bouw eener kerk voor de inlandsche gemeente, melding gemaakt van het jubilé, dat den 14^{en} Februari 1869 den oud wordenden zending ter herinnering aan zijn aankomst te Bombay, nu 40 jaar geleden, werd bereid. Ondanks de zware verliezen tijdens de crisis, werd hem door een deputatie uit de inlanders op een kunstig bewerkte zilveren schaal ruim 55000 gld. als geschenk overhandigd. Wilson bekostigde met dit geld een jaarlijksche voorlezing aan de Universiteit over taalwetenschap.

Een jaar later werd hij door de Kerk, waarvan hij lid was, naar Schotland ontboden om eerst als president de algemeene Synode te leiden en tot de naastvolgende vergadering de algemeene leiding der kerkelijke zaken op zich te nemen. Den 17^{den} Februari 1870 hield het Aziatisch Genootschap te Bombay een druk bezochte feestelijke vergadering, waarbij de verdiensten van den eerevoorzitter ten opzichte der wetenschap naar behooren erkend en geroemd werden. Twee dagen later was hij op weg naar Edinburg.

De groote vraag die destijds de Vrije Kerk in beweging bracht was, of men zich met de vroeger van de Staatskerk gescheiden (Vereenigde en Gereformeerde Presbyteriaansche Kerk) vereenigen, dan of men zou afwachten, of de Staatskerk haar onrecht weer zou goedmaken. De nieuwe president was persoonlijk geneigd den eersten stap te doen, doch leidde de verhandelingen met de grootst mogelijke onpartijdigheid.

Toen het verslag omtrent de Uitwendige Zending afgedaan moest worden, verliet hij den presidentszetel, om zijne ervaringen gedurende zijn veeljarigen arbeid mee te deelen en eindigde met de verklaring, dat, al werd hij zoo oud als Methusalem, het steeds zijn hoogste roem zou zijn, leven en krachten te wijden aan de wedergeboorte van Indië. De volgende maanden riepen hem tot veelvoudigen arbeid: nu eens moest hij hier of daar prediken, dan een pas gestichte Kerk hulp bieden om zich behoorlijk in te richten, dan weder aan eene zusterkerk in Engeland, Ierland of op het vasteland een broederlijke groete overbrengen; hij hield soms toespraken voor de studenten, leden der Zendelingsvereeniging behoorende tot de Staatskerk, de vereeniging in 1825 door hem zelf in het leven geroepen, en aan de Universiteit gaf hij een college over Indische letterkunde en geschiedenis. Tot aandenken aan dezen veelzijdigen arbeid werd zijn beeld in de Aula van 't New College van Edinburg opgehangen.

Ook het Engelsch Parlement profiteerde van Wilsons aanwezigheid in 't vaderland en verlangde van hem, dat hij zijne meening zou zeggen over den opiumhandel en daarmee in verband staande belastingkwestiën. Van een Christen-philanthroop als Wilson was wel niet anders te verwachten, dan dat hij de schadelijkheid van het opiumplanten voor de zedelijkheid en den landbouw met kracht betoogde, het regeeringsmonopolie bestreed en aanbeval den verderfelijken verbouw en den verkoop van het gift ten minste aan de verantwoordelijkheid van private personen over te laten.

In den herfst van dit jaar ondernam hij de terugreis naar Indië. In 't voorbijgaan groette hij professor Christlieb te Bonn, hield zich nog korten tijd op te Munchen, Alexandrië enz. en kwam den 9den December te Bombay aan, waar hij door Dsjandsjibai en den Nawab van Nasik met blijdschap verwelkomd werd, toen hij aan wal stapte.

Toen na het dempen van den opstand velen verlangden, dat er

verregaande schrik-inboezemende maatregelen genomen werden, had Wilson in 't belang der menschelijkheid zijne stem verheven. Twee moorden schenen in dezen tijd echter te nopen, met onverbidde-lijke gestrengheid te werk te gaan. In den nazomer van 1871 had een Wahabiet (Mahomedaan) den opperrechter Noman vermoord, toen deze juist de gerechtzaal te Calcoetta binnentrad en den 8sten Februari 1872 had een Afghaansch misdadiger op de Andamanen (eilanden) dezelfde misdaad gepleegd op den Onderkoning, lord Mays. De openbare meening stelde daarvoor de gansche Mahomedaansche bevolking aansprakelijk. Getrouw aan zijne menschielvende gevoelens, wees Wilson in verscheiden openbare vergaderingen op de onbillijkheid van zulk een algemeene aanklacht. „Voor den moordenaar,” sprak hij bij eene vergadering van 't Bijbelgenootschap, „voor den moordenaar moet men bidden, gelijk Christus ons geboden heeft, te bidden voor degenen die ons onrecht doen, ik ben voor mij zelf innig overtuigd van de trouw der Mahomedaansche bevolking in het algemeen.”

In de jaren 1872 en 1873 reisde Wilson eene keer naar Nagpoer, om de zendingstations te bezoeken en eens naar Allahabad ter algemeene zendelings-conferentie. Beide keeren geleeke zijne reis een triomftocht. Aan ieder station van den spoorweg was telkens eene talrijke menigte vergaderd, heidenen zoowel als Christenen, die allen den beminnenswaardigen ouden leeraar wenschten te zien en velen vergezelden hem veertig mijlen ver om zijn gezelschap langer te genieten. Te Allahabad waren 136 zendelingen, Europeanen en ingeborenen, van 19 verschillende genootschappen bijeen. Wilson was een der voorzitters; hij predikte over de heerlijkheid van Jezus Christus en hield eene voordracht over de prediking onder de Hindoes. Hij betoogde met klem, dat de kennis der landstalen voor den zending noodzakelijk is, terwijl de Engelsche taal volgens hem was, wat de Grieksche geweest was na Alexander den Groote en de Latijnsche onder de Romeinsche kei-

zers, nl. de taal van het algemeen verkeer en der beschaving.

Wilson was allengs een grijsaard geworden, en hem was de vreugde bereid, het door zijne hand uitgestrooide zaad tot velerlei vrucht te zien rijpen.

Een jonge Parsi, Sjapoersdji, uit een der beste familiën, meldde zich aan om den doop en bleef onder alle aanvechtingen en vervolgingen bij zijn voornemen volharden; een voorname Hindoesche dame deed hetzelfde. Aan zijne schoonzuster schreef Wilson in 1874: „Het verlopen jaar nam ik 18 zielen in de Christelijke Kerk op, allen welbegaafd en van een goede opvoeding, en dit jaar belooft een even overvloedigen oogst.” Onder Wilsons leiding zijn 1071 heidenen bekeerd. De Maharadsja Holkar schonk 600 gld. om voor de schoolbibliotheek boeken in de volkstalen en het Sanskriet aan te koopen.

Wilson schreef eens een lijst van alle heidensche gruwelen, die gedeeltelijk onder zijne medewerking door de Regeering waren afgeschaft: oudermoord, kindermoord, zelfmoord, menschenoffers enz. Er zijn in die lijst vier en dertig soorten van zoodanige zonden en gruweligheden opgeteld. Ook van het rein menschelijk standpunt moet men de Zending zegenen, die op zulke zegepralen over ontzettende afdwalingen mag wijzen. Toen de Engelsche kroonprins in Bombay kwam, was Wilsons gezondheid reeds in die mate aangetast, dat hij Z. K. H. niet kon ontvangen; de prins kon bij de bezichtiging der oudheden slechts gebruik maken van de schriftelijke inlichtingen des zendelings.

Veelvuldige koortsaanvallen sinds 1871 en sinds 1875, een hartkwaal in verband met aamborstigheid verzwakten den ouden strijder van Christus. Toen hij zich naar zijn landhuis op Mahablesjwar wilde begeven, noodzaakte zijne krankheid hem onderweg terug te keeren. Zoo zat hij in een leuningstoel, een gezangboek in de hand meestal opgeslagen ter plaatse, waar een lied e. lezen stond, met het opschrift: „*Troost bij het naderen van den*

dood." Tot een Amerikaansch zendeling sprak hij kort voor zijn einde: „Ik heb volkomen vrede en verheug mij, geheel overgegeven te zijn aan den wil des Heeren." Er kwamen zelfs heidensche Hindoes om den zegen des stervenden te ontvangen. Mahomedanen brachten hem een arts, die den Sjach van Perzië genezen had. De beide Parsis Dsjandsjibai en Sjapoerdsji verlieten hem nauwelijks. Nog in de bewusteloosheid van zijn doodstrijd spraken zij hem in Bijbelspreuken woorden van troost toe. Zoo stierf hij in den avond van den 1sten December 1875.

Wij hebben zijn leven eenvoudig verteld, zooals het zich voor menschenoogen afspoon; veel meer daarvan is God alleen bekend. Wij willen hier geen lofspraak aan toevoegen. Toen hem bij zijn veertigjarig jubilé zulk een groote eer werd aangedaan, sprak hij: „Ik ben meer beschaamd, dan vereerd."

Den Heer zij dank ook voor dezen arbeider, dien Hij in zijn grooten oogst gezonden en zoolang daarin heeft staande gehouden! Hij verwekke steeds meer degelijke mannen en vrouwen, die bereid zijn, Hem even gewillig te dienen onder de heidenen als de nu zalige dr. Wilson.

